КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш,- вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган

(С В Е Т)
Орган Чечено - Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР.

ГАЗЕТА АРАДУВЛА 1923 ШЕРА ДЕНЗ ◆ 152 (4463). ◆ ШОАТТА, 19 декабрь, 1970 шу. ◆ Мах 2 кап.

ДЕГ ТIАРА ЛОВЦА

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето дег тIара баркал оал космос караерзаяра дякъе советски халкъо керда тIехъьйнна йоккха котало яккхарца — «Луна-17» яхача автоматически станце толаме никъ барцеи «Луноход-1» яха эггара хьалхара ше лела аппарат Бетта тIа кхоачаярцеи дуаденна ловцаш доахаш къахьегаш даккийтача Советски Союза ерригача партийни, советски, общественни организацешта, предприятейи учреждеией коллективашта, къаьст - къаьстача гражданашта, вежаршка йолча партей Центральни Комитеташта, социалистически доттагIал долчеи мехкий правительствашта, хIаьта ишта доазол дехьарча пачхьалкхений пачхьалкхен деятелашта, общественни организацешта, къаьст-къаьстача гражданашта.

КПСС Центральни Комитет

СССР Лакхехьарча Совета Президиум

СССР Министрий Совет

КПСС XXIV СЪЕЗДА НАКЪАДОЛХАШ

ДИКА КХАЪ

Укх шера 3-ча квартале Министерстван машинаькъа транспорта ЦК профсоюзен карара-карара тела ЦIе байрахк хьожаяьй Къилбаседа Кавказски машинанькъа болхлошта.

Цуна дуезаденна, Грозненски накъъа отделене дика кхаъ кхаьчар укх деношка. Къилбаседа - Кавказски машинанькъа кулгалхоша, Дорпрофсожа президиумо алхан совгIаташ хьожадьд вей республика машиниаькъахошта.

Царна юкъе ба: Грозие станце поездаш вIашш кевза Ш. Вайнуркаев, Грозненски локомотивни депо тепловоза машиниста тIонча С. Йстамулов, Грозненски промывочно - пропарочни станце мостовой обходчик А. Русанов, цу станце башмачник В. Сильянов, дукха кхьберш.

Г. АНОХОВ.

КЪАХЬЕГАМА СОВГIАТ

ГОЭЛРО яхача Ленински плана 50 шу дузача дениа дикача къахьегама толамашца накъабоагIа Грозненски № 2 йолча теплоэлектроцентрала коллектив. Укх деношка пхе шера план кхоачашъяьй цо.

Пятилетка шерашка энергетикаша кхоаь электроэнерги 42 миллион киловатт - сахьат да, хIаьта кходаь условни доагор 31 эзар тонн е. Хьайоаккхача электроэнергега дIабода мах лохбарах пачхьалкхенна кходаь ахча 2 миллион 36 эзарн сом да. Уж толамаш доахача социалистически яхье хьалха латт ин. Кранивни Мухановн керте латтача котелцини турбинии цехий коллективаш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Новбрь бетта шоллагIча декадe пхе шера план толамца кхоачашъяьй «Малгобекнефть» управлене коллективо. Карара шу чаккдоалаш кхы а 835,4 эзар тонн «Iаьржа дошув» дала лерхI мехкдаьттахоша. Къаьстта дика къахьег, Ленина орден лелаю. Торий Матрена Власовна керте латтача мехкдаьтта доахарий бригада. Дийнахьа буси 2600 тонн фонтанни 80 тонн вештеи мехкдаьтта доакх цо. Бонгада болх беш тайп-тайпарча къамех бола нах ба. Цхьабакъда, хьалхашка латтa декхараш цаIаш а лоархIаш барт тайна къахьет цар. Коллективе массанел кхоагIа я оператор Гарбакова Малика. Дикача гIулакхашца, эхь-ъеделоа коллективерча наха ше дIайовзийтаб цо.

СУРТА ТIА: М. Гарбакова. С. Ханиева сурт.

ТЕХНОЛОГИЙ КОТАЛО

Пхе шера план хаиьд дукха хьалха кхоачаш а яь, КПСС XXIV съезда сийлевца накъабахара къахьегама вахте этача А. Шерипова цIерагIча Грозненски нефтемаслозавода технологаша боккха къахьегама толам баьккхар селхан, 18-ча декабре. Товарни продукци арахецаре, продукцена реализаци ярен пятилетка тIехьхьарча шера план кхоачашъяьй цар. Ер бутт боллехьа планагIа лаьрхIачул совгIа завода коллективо арахецаргья масехк миллион сома маьха мехкдьатта сийрда продукци, бедал. Мехкдьатта продукци арахецара темпаш соахкара шу чакхдоалаш хиннaчул ялх процент лаккхеннай укх шера.

Организационно - техническа мероприятеш чакхъяхарах, шекински метод производствана юкъехьарах къахьегама овсарле лаккъяра шера заданe 104,3 процент кхоачашъяьй, хIаьта соахк укх хана хиннaчул 15,5 процент лаккъеннай из. Арахецача продукцега тIабода мах лохбарах, хIара производственни участкера къахьегам Iалман лаода тIа вIашIехьбаккхарах укх шера пачхьалкхенна планагIа лаьрхIачул совгIа бaь пайда 660 эзар сом да.

Къаьстта дика къахьег нов. Прокофьев керте латтача установка технологаша. Цар шоаш тIехкхоачашъяьй мaьхерча катализаторах пайда эцара шера план.

В. ДОЛГИХ,
тха штате йоаца корр.

Парте аргIанарча XXIV съезда сийленца накъаяхара Новогрозненски мехкдаьтта чаккдоахача завода установкай коллективаша шерра социалистически яхь йоаржаяьй. Царна юкъе хIанзалехьа гучайоалаш я мехкдаьтта продукци арахецара шера план кхоачашъяь установкай коллективаш. Эттара хьалхарчарна шера план кхоачашъяьй Н. Чурсунов керте латтача № 43 - 1 йолча установка коллективо. Ишта дика къахьег И. Волняков, А. Дегтев керте латтача установкай технологаша а. Цар хадал ах бутт хьалха кхоачашъяьй шера план.

Л. БАГРИНЦЕВА

КЕРДАЧА ШЕРА ЧОТАХ

КПСС XXIV съезда сийна къахьегаш вахте латтача Грозненски химически комбината В. Олифера кулгалдеча № 15 йолча цеха коллективе продукци арахецара шера план [illegible] дьаннад. Ишта дика къахьегаш ба Ю. В. Данченнов, В. А. Мамонова кулгалдечи цехий химикаш. Кердача шера чотах продукци арахецаш ба уж 13-ча декабре дениа.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

1970 ШЕРА РЕСПУБЛИКА ПРОМЫШЛЕННОСТО ТIАИИЦА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ 1970 ШЕРА 11 БЕТТА КХОАЧАШДАР

	1970 шера социалистически декхараш	1970 шера 11 бетта боаьоцца кхоачашдаьд.
1. Планал совгIа, кхы тIа а, тайп-тайпарча продукценеи изделенеи реализаци е (млн. сомаш)	16,0	23,4
2. Планал совгIа, кхы тIа а, мехкдаьтта даккха (эзараш тоннаш)	500	261
3. Планал совгIа, кхы тIа а, машиностроенеи металлообработкаи продукцена реализаци е (эзараш сомаш)	800	1772
4. Планал совгIа, кхы тIа а, яйгача промышленноста продукцена реализаци е	330	1384
5. Кхачан промышленноста предприятешкара планал совгIа продукцена реализаци е (млн. сомаш).	1,8	1,1

РОССЕ ТОЛАМЕ КЪАХЬЕГАМ

ВОРХIАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА БАРХIАГIА СЕССИ

Российски Федераце къахьегамхоша, шоай декхар кхоачаш а деш, шу чакхдала бутт совгIа ха тIехьалхагIа рапорт деннад пхе шерa план кхоачашъярах. РСФСР белламаш, бIарчча хьайIшача Советий беррига мехка хирам а санна, болхлой, колхозаш ахархой, советски интеллигенце вIазий моха экономически, социально, культурно дегIакхуьлара керда декхарш кхоачашдара оьхьа партегI доахаш КПСС-о баьна боккхача политически организаторски болхах хьахиннар за.

Вайна карагIа мел хьулача хIамай лард — Советски Союза Коммунистически парте чакхбоаха никъ нийса хилар, КПСС деллачи никъ деррига халкъо хьалдолаш хилар, советски наха шоай хьинар на кхолеш къахьегар. 12 июне г. Москвах Бауманскни хоржаний округа карийархошта хьалхашка ше къамаьл деш Л. И. Брежнева белгалдаьккхар, «экономика дегIакхуьлара парте оттабаь генеральни никъ практически толаме тоххайбеш а дика бераш телаш а-ба» яьнна.

КПСС XXIV-ча съезда сийна ларма социалистически ях — партен халкъен хьашташ цаIаш хилара, ай Даьхен къахьегамхошн экономика, Iилма, культура, советски наьха хьал-торо хIало лакхьара хьаьари инициативен тIадерзадаь хилара дола чоккха телош. Цудухьа шоай бизвача боккхоагIа СССР-е коммунистически общество хьаьлрай хьалхарча мутIарлушка е этта бола Российски Федераце хьаьхача хьенех латта къахьегама дезал.

17 декабре Йоккхача Кремлевски дворце оний болх дIаболабаьб ворхIазлагIа хержача РСФСР Лакхехьарча Совета бархIагIа сесси.

Гулбеннарашта бозаме тIаийцар новкъостий Л. И. Брежнева, Г. И. Воронова, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгина, К. Т. Мазурова, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, Ю. В. Андропов, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Ф. Д. Кулаков, М. С. Соломенцев, СССР-ен РСФСР-ен Лакхехьарча Советий Президиумий членаш, Российски Федераце правительства членаш.

Сессе хьайайлар РСФСР Лакхехьарча Совета председатела депутата М. Д. Миллионщикова.

Керда хержача депутатий Н. Н. Дмитриевен Б. С. Семеновен полномочешта проверка ьыцуй тIехьагIа хьалхиннарий хьакъехьа доклад е дош лу мандатни комиссе председатела депутата Н. Л. Коновалова.

Массаваа раьза а волаш чIоагIбу № 375 йолча Тамбовски юрта хоржамий округе гIолла хержача депутата Н. Н. Дмитриева, Бурятски АССР № 788 йолча Октябрьски хоржамий округе гIолла хержача депутата В. С. Семенова полномочин кхоабаьа тIаьхара хьакъехьа мандатни комиссе баьсошаш.

Сессе РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместителалва хержар Бурятски АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель депутат Б. С. Семенов.

Цул тIехьагIа массаха раьза а волаш чIоагIйир сесси дик повестка:

1. 1971 шера РСФСР халкъа боахам дегIабоалабара Пачхьалкхен плана хьакъехьа.
2. 1971 шера РСФСР Пачхьалкхен плана хьакъехьа 1969 шерара РСФСР Пачхьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьа.
3. РСФСР толаме - къахьегийтара кодекса проекта хьакъехьа.
4. РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдар.

Хьалхарча дешах лаьца доклад йир РСФСР Министрий Совета Председатела заместитела, республика Госплана председатела депутата К. М. Герасимова.

* * *

1971 шера Российски Федераце халкъа боахам дегIабоалабара Пачхьалкхен плана проектана лерзе яьай КПСС ЦК декабрьски (1969 ш.) июльски (1970 ш.) Пленумий решенеш а хIаьта ишта халкъа боахам дегIабоалабарен халкъа хьал-торо лакхьарен къаьст-къаьстача дешаех лаьца партен правительствах ерешеш а, ьылар докладчика. Плана проект РСФСР министерствашеи ведомствашеи, автономни республикай Министрий Советаше, крайисполкомаша, облисполкомаша хьачуенна предложенеш теркальеш оттаь а дуача ха йоашаш СССР Лакхехьарча Совето чIоагIьяьча 1971 шера СССР халкъа боахама планагеи мехка бюджетагеи хьежжа з е.

1970 шера РСФСР халкъа боахам дегIабара хьалххагIе а ьича итогий хьакъехьа ше хоам беш, К. М. Герасимова белгалдаьккхар, пхе шера планагIа йола парте XXIII-ча съезда Директивай тертера заданеш хайнл хьакха кхоачашъяга Российски Федераце къахьегамхоша Iалашдаь хилар. Республика халкъа боахам дегIаахара темпаш соахкарчул лакх а сина, 7,7 процентага дIакхьаьай 1970 шера, хIаьта пхи шу бIарчча хьаьйнача ьыкха промышленна продукци дукха совгIа-эшашагIа йоашаш 1,5-зза дукхагIа хиний, КПСС XXIII-ча съезда Директиваша ишта лаьрхIа хиннача тайпара.

РСФСР территоре тIа укх шера 471 млрд. киловатт - сахьат электроэнерги йоаккхаргьа, хIаьта из бахьан долаш пхе шера къахьегам электроэнергеаа дукхагIа кийчберГба 26,6 процент, хIаьта юрта боахаме — 2-зза. Машиностроительни продукци укх шера 10,7 процент дукхагIа хургья, химически мехкдьатта химически — 10,6 процент, доаккхаш дола мехкдаьтта 283,7 млн. тонн хургда, газ — 83,7 млрд. кубометр, доаладу болат — 63.7 млн тонн.

Шаккха ца денача тайпара дукха ялат чуденад укх шера Российски Федераце колхозашеи совхозашеи. Цу доархIамегIарча хьоихама КПСС XXIII-ча съезда Директиваша лаьрхIа хиннача заданеен тIехьайннай РСФСР. Укх шера ийнад 43,6 млн. тонн ялат, хIаьта дIатсхха пачхьалкхен ссудаш а тIехьа лаьрхIача — 45,6 млн. тонн. ТIеххоачашъяьй кхартолаш, сом, конселаш, доахани коа тIара оалхазараши, фуаш а тха а эцара плананз.

ДIахо дегIаенай электроэнергетика, сийрда бесаш дола металлурги, машиностроени, яйга промышленность, сихагIча темпашца дегIаухаш йола Дальневосточни экономически район. Цу районе хьалъе йолаьь Зейски ГЭС, Приморски ГРЭС, Солнечни горно-обогатительни Комсомольски целлюлозно - картонни комбинаташ санна йола йоккхий объекташ.

Цхьабакхьа, белгалдаьккха дола тIа, ьылар оратора, союзни сою о - республикански гIишлошъяра министерства хьалхагIа а, цо мара РСФСР карайоагIа дукха объекташ хьалъяра заданеш кхоачашъяь цы хилар.

Промышленни юртбоахамеи производство дукхагIа хилара зарда тIа соахкарчул 7,7 процент дукхагIа хургья къаман доход 1970 шера, хIаьта пхи шу бIарчча хьайннача — 1,41-зза дукхагIа хургья, КПСС XXIII-ча съезда Директиваша из ишта лаьрхIа хиннача тайпара.

ЧуIе цIеношн культурно - бытовой гIирсаш хьалдара йоккха программа кхоачашьяьй. Республика территоре тIа хьалдаь а даьха наха чухоппа дIалургIа ерриге а лаьрхIача дукха совгIа эшашагIа йоашаш 58,8 млн. квадратни метр чуIе моттиг йола цIеной, бола бе йолийолийтаргьа 830 эзар дешархочоа моттиг йола школаш, 30 эзар меаги чуоттаргбола больницаш, хIаьта ишта дукха поликлиникаш, деша дака ха йоалада берий учрежденеш, кинотеатраш, клубаш, торговлен общественни кхачаии объекташ.

РСФСР халкъа боахам дегIабоалабеча толамаш дахара новкъостал ду экономически реформи шерагIа юкъеяххьяьро. ХIаиз планировани экономически стимулировани кердача система хьалдаьккха болх беш а 19 эзар хIана ьа аьнна йола промышленни предприятие РСФСР кара йолча ерригача промышленни предприятех 87,5 процент. Кийчо шерра дIайоланьй гIишлошъяра организацеш планировани экономически стимулировани кердача система тIа яара.

Цул тIехьагIа докладчика довзийтар 1971 шера плана кертера декхараш. Из оттаьй кердача пхе шера плана кертера дакъа а лоархIаш, цу тIа лаьрхIад IилманеИ техникеИ карагIдьинарех ма ишта дукхагIа пайда эцар, общественни производства эффективность лакхьяра цунна интенсификаци чIоагIагIа ярен лерда тIа халкъа боахама деррига доакъош дIахо дегIадоаладелгеи халкъа вахара бoарам лакхбелгеи. Къаман доход 6 процент дукхагIа хила езар а РСФСР-е 1971 шера.

Промышленни производства 6,8 процент дукхагIа хилийта лаьрхIад республика территоре тIа 1971 шера. Лакхача темпашца дукхагIа йоаларгьа сийрда бесаш долчи металлурги, газовой химически промышленноста, машиностроени, целлюлозно - кьалата промышленноста продукци.

495 млрд. киловатт - сахьат электроэнерги йоаккхаргьа. Цнех бе йолаелийта лерхI 6,4 млн. киловатт йола керда энергетически мощносташ. Доаккхаш дола мехкдаьтта 298,3 млн. тонн хургда. Цу дакъе Малхбузехьарча СибарегIа 40 процент дукхагIа доаккхаргда из.

Машиностроене даькъе грузовой легковой автомобилаш 25,8 процент дукхагIа хьа а ец, 881 эзарнех совгIа хургья.

Хьаергаа 200 эзар трактор, 102 эзар ялташ чуяза комбайнаш, 1970 шерарчул 6,1 процент дукхагIа арахецаргья юртбоахама машинаш. Ишта дукхагIа арахеца лаьрхIад яйгача, кхачии промышленноста, торговлена эша оборудовани а.

СихагIча темпашца дегIаккхуьла лаьрхIад плана тIа халкъо леладу товараш араенача промышленноста доакъош, яйгача промышленносте продукци 6,6 процент дукхагIа хьаергьа.

Къахьегамхой доахаш сикка дегIаухача хьаламца наха чIоагIагIа хоатташ дола товараш дукхагIа хьаделга ерригача министерствайи ведомствайи моттигерача Советий исполкомий доарxIамегIара декхар а хиниа дIаотта деза.

К. М. Герасимова белгалдаьккхар, фундаментальни прикладной Iилмай даькъе 1971 шера планагIа Iалашмате дукха Iилматохкама балхаш де лаьрхIа хилар. РСФСР Министрий Совета кара йолча организацешта дакъа лоацаргда 100 совгIа лоархIамегIара Iилмани техническа проблема кайчъеча.

Республикански предприятеша хьое лерхI 23 вычислительни центр, промышленностерча, юрта боахамерча, торговлерча, транспортерча электронно - вычислительни техника лорда тIа управлении информаци 6 автоматизированни система. Комплексни механизаци е лерхI 146 предприятен производстваш, 347 цеха а участкана а, кхьойоалергьа 506 автоматизированни поточно - механизированни лини.

Промышленносте дукхагIа йоаккхача продукцех 90 процента юртбоахама дукхагIа йоаккхаш йола ерриге продукци дукхагIа йоаккхилге къахьегама овсарлe лакхьяра ботах Iалашда.

Производства эффективность лакхьяра кхьакъех дуцача хана, оратора уйла тIеяхийтар сменнолла оборудованех пайда дукхагIа эцанза, къахьегамхой скользящи графикагIа болх бе болабалийтанза барг ца хилар.

Докладах тоьал доакха дакъа юрта боахам дегIабоалабара плана проектана хетадир. Юрта боахаме йоаккхаш йола ерригa продукци 1971 шера 43,9 млрд. сомага дIакхочаче, е 1966—1970 шерашка юкъара лаьрхIача ьыкхачул 9,9 процент дукхагIа хилийта лерхI.

Пачхьалкхене [illegible] йола юртбоахама продукци плана совгIа йоаккхар а тIехьа лаьрхIача 1971 шера укх бoарам хургья: ялат — 45, 25 млн. тонн, шекарь свекла — 26,2 млн. тонн, доахани коа тIара оалхазараши — 7 млн. тонн гарта, шура — 26,86 млн. тонн, фуаш 12,6 млрд. ДукхагIа эцаргйолаш а юртбоахама кхыйола продукташ а.

1971 шерарча плана тIа лаьрхIача продукци, кертера дакъе, ерригача юртбоахама культурай хьулиьаш лакхбара чотах дукхагIа [illegible] лерхI. Хьайбий коа тIарча оалхазарийи продуктивность лакхьяра уж дукхагIа абаярен чотах дукхагIа йоаккхаргья хьайбай продукци.

1971 шера специализировани ярe а промышленни лерда тIа хьайбай продукци йоаккхалга дегIадоаладара а, хIаьта ишта дуьл дукхагIа декхара а тIаерзаь кхьайола мероприятеш чакхъьяха лерхI. Аллха совхозашка пачхьалкхен средствий чотах хьалъергья хьайбаш леладу 160 комплекс коа тIара оалхазараш леладу фабрикаш.

КПСС ЦК майски (1966 ш.) июльски (1970 ш.) Пленумий решенешка хьежжа плана тIа боккха тергам тIабоахийт лаьттана мелиорацешна ярe. ХьатIадоагIача шера 136 эзар гектар хий дехкеи 292 эзар гектар докъадаьи лаьтташ юкъедоаладе, 890 эзар гектара тIа хий декха гIирсаш хьалдолаш долчарна реконструкци еш лерхI. Мелиораци ярe эгара дукхагIа балхаш лергда Ростовски областе, Краснодарски Ставропольски краяшка, Поволжье кхьайолча кхача районашка.

ПланагIа лаьрхIача тайпара юртбоахама производство дегIайоалаелга Iалашдараш механизаци ярe бoарам дIахо лакхбарах РСФСР боахамай хургья: тракторaш, 60 эзар ялташ чуяза комбайн, 85 эзар грузовой автомобиль, 176,4 эзар тракторни прицеп, 6,3 эзар экскаватор, дукха кхыйола техника.

КПСС XXIII-ча съезда решенешта тIа балхал ма хьахкара, совхозий производства экономически эффективность лакхьяра эттара лоархIамегIарех цаI да боахамаш йизача хозрасчета тIа далар.

Республикане йизача боахама расчета тIа ьыкхай 2176 совхози кхыйола пачхьалкхен юртбоахама предприятеш. Цар толаме кхоачашъю накоплени ера плаиаш, дегIадоаладаьд лаьттанашна хьайбайи продукци йоаккхилга.

ХIаиз кайчьеш а республика ерригa совхозаш йизача боахама расчета тIа ихара хьэгвехьара предложенеш.

Колхозийи совхозийи экономика яйра дикка новкъостал ду цига гIоила йола предприятеши промыслаши дегIаккхуьлар. 1971 шера цу предприятеша арахоаргья 2,2 миллиард сома наьха продукташ.

1971 шерара плана кайчьеча хана, дIахо ьылар оратора, цIенхьашта тергам тIабахийтаб Iалам лорадара дешашта, хIана ьылча дукхача хьале советски наьха унахцIено лорадга пох тийша да. Цудухьа РСФСР Министрий Совета решенета хьежжа плана потаьйоланьяй лаьтта, водоемаш, фо лорадарах а промышленни предприятей защитни зонаш вIашагIйоахарах а йола раздел.

Оратора йовзийтар Российски Федераце транспорт, наьха боахам, бувзам дIахо а дегIабоалабара планеш.

1971 шера капитальни балхий йоккха программа кхочашье еза, ьылар дIахо К. М. Герасимова. РСФСР Министрий Совета карарча боахамга дIайохийтача капитальни вложений юкъара бoарам 21,2 миллиард сом хургья. Пачхьалкхен централизовани капитальни вложенеш 11,8 миллиард сом хургья. Цул совгIа 9,4 миллиард сом капитальни вложенеш е лерхI централизовани йоацача финансировани источникий, колхозий средствий, банка кредитий, чуIе цIеной хьалдеча кооперативий чотах а финансировани кхыча источникий чотах а.

Йоккхий капитальни вложенеш дIайохийтаргья юртбоахама бедал чакхйоахаргйола промышленноста доакъош дегIадоаладарга.

Производственни мощносташ кертера фондаш болх бе йолайийтара оттаьь заданеш хоадамболлаш кхоачашъязза, хьалдаь дахкиза доича гIирсий боарам кIезигбанза, пусковой объекташта средстваши материальни ресурсаши тIеерзайза ярга РСФСР Министерстваш, ведомстваш, моттигерча Советий исполкомаш.

ХьатIадоагIача шерарча плана хьалъе йоккха моттиг дIалоац халкъа хьал-торо товараи культурни боараи лакхбарен тIеерзаьча мероприятеша.

(Йистедоалар 2-ча оагIо тIа).

ОДЕССКИ ОБЛАСТЬ. Дунаен Днестрен хиш кердача хий дехкача Московски, Татарбунарски, Килийски, Нижнеднестровски системашка гIолла доладеннад. Укх пятилетке хий декхача лаьттий 42 эзар гектар къаьлай областа боахамашка.

Днестре лоаьаьяра арапакха тIа-тIа гаьнаоал сагала бесса сийна магистралаш. Укхаза хьалъь яьнай Нижнеднестровски хий декхача система хьалхара ар. Йа. Цо сиолийтаргйолаш тIоадаи ешай Беляевски Овидиопольски 17 эзар гектара.

1970 шера полевойчи кхоалагIча кварталашна Ерригсоюзни социалистически яхье котало яьккхай пхи эзар сагах латтача «Дунайводстрой» треста мелиораторий коллективо. Цунна хьалхара моттиг а хьожаяь СССР мелиорацей хий боахамен министерства а юрта боахамен заготовкайи болхлой профсоюза ЦК-а а карара-кара тела ЦIе байрахк еннай.

КПСС-н XXIV-ча съезда сийна къахьегама вахте а этта, ерригатораша лаьрхIад шера планал совгIа 3 миллионех 400 эзара сома маьха гIишлой-монтажни балхаш кхоачашде.

СУРТА ТIА: Нижнеднестровски хий декхача система хьалхарча аргIан кертера насосни станци.

В. ПАВЛЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

ЮРТА СОВЕТИЙ СИЙЛЕН ДЕКХАР

Селхан Грозне КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически просвещене ЦIагIа республика юртийи, поселковийи, станичнийи советий исполкомий председателий совещани хилар.

Из хьайийллар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара С. С. Апряткина.

Къахьегамхой депутатий юртийи поселковийи советий болх тIабарах бола КПСС ЦК-а оцамаш кхоачашдарахи КПСС XXIV-ча съезда сийленца накъадахара республика юртийи, поселковийи станичнийи советашта хьалхашка латтача декхарехи доклад йир Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела М. Г. Гайрбекова.

Праненца къамаьлаш дир Шалажарча юртсовета исполкома председатела В. Ю. Юнусова, Наурски района Ищерская яхача станици совета исполкома председатела К. Я. Чеботарева, Ведана района Мехкеты яхача юртсовета исполкома председатела Г. Д. Джунаидова, Грозненски района Гикаловски юртсовета исполкома председатела Р. Р. Томилина, Урус - Мартана района Шалажерча юртсовета исполкома председатела Ю. Х. Цугаева, Наьсарен района «Октябра 40 шу» совхоза директора Э.-Г. Х. Арапиева, республика прокурора К. Д. Бурмистрова, Надтеречни района Мехен-Юртарча совета исполкома председатела А. А. Ясуева, Шелковской района «Путь к коммунизму» колхоза председатела Н. П. Травкина, Нажай-Юрта района Зандакски юртсовета исполкома председатела Ж. Яндурхаева, республика юртбоахама министра И. В. Полушкина, Грозненски райисполкома председатела Т. М. Эсембаева, финансий министра П. Я. Гуляева, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома секретара М. А. Дорохова.

Совещане дакъа лоацаш хилар РСФСР Министрий Совета инструктор И. С. Ляшенко.

РОССЕ ТОЛАМЕ КЪАХЬЕГАМ

ВОРХІАЗЛАГІА ХЕРЖАЧА РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА БАРХІАЛГІА СЕССИ

(Чиетадоалар. Доналур 1-ча агіо тіа).

Бахача нахьа реальни доходаш 4,8 процент лакхлургья. РСФСР халкъа бовхамерча боллойн гІулакхерча нахьей юкъера кхайн 3 процент лакхлургда, хІаьта колхозхой къахьегамах луш дар — 6,8 процент.

Общественни фондашкара бахача нахна телача ахчахи лыготерж 41 миллиард сом хургиш 4, укх шерарчуя 2,8 миллиард дукхагІа.

Патчахьалкхени кооперативни торговле товарооборот 6,5 процент дегІайоагІаргья. Кхы тІа а хьаелларгья 1800 тика, общественни кхачан 4200 предприяти.

ДІахо дегІайоагІаргья быта служба. Хьаелла лерхІ 133 специализированни предприяти, бахача нахна бытовой гІулакхаш ду 320 комбинат, кхыйола а предприятеш.

1971 шера республике хьалде лерхІ 65 миллион квадратни метр йола нах чубаха цІенош.

Цуша цхьана, доклада тІа белгалдоахкх, нах чубаха цІенош хьалдара укх шерара плана цхьайолча моттигашка йизза кхоачиш ца еш хилар.

1971 шера общеобразовательни школашка дешаш хургва 22 миллион саг. Лакхерча дешара заведенешка дІаяха лерхІ 378 эзар саг, юкъера специальни дешара заведенешка —482 эзар саг. Профессионально - технически училищаша халкъа бовхама кийзвергва вхья миллионал совгІа квалифицированни болало.

1971 шера РСФСР-е бахача нахах 10 эзар сага лоьрхІа 113,8 больницера менги кхоачаргба.

Российски Федерацие халкъа бовхам дегІабоалабара 1971 шерарча плана проект республикиа экономикен халкъа хьал торои дІахо а лакхъяра тІаерзаьна я, аьлар К. М. Герасимова шой къамаьл чакхдоаллаш.

Шерра социалистически нах йоаржаь кердача толамаша КПСС XXIV съезда накъабахка а КПСС-ен цун ленински Центральни Комитетен кулгалца хьинаре къа а хьегаш 1971 шера— кердача пятилетка хьалхарча шера хьалхенаш кхоачашье а лерхІ республика къахьегамхоша.

* * *

Беррига советски нах дег тІара гІадбаха ба бархІлагІа пхе шерара план дерригача лоархІамегІерча хьокхамаьтта толаме кхоачашьеш хилархь, аьлар докладчика. Промышленни продукци хьаьра боарам 1965 шерача нийсбина дукха совгІа - ишьагІа боацаш вкьан ахаьзен лакхбенна Российски Федерацие, йоккха программа кхоачашьъй просвещение, увахцІено ловаяра, чуІе цІеноши хьалдара дакъе. ХІара шера йоаьхаш дола ялат юкьера лаьрхІача 100 млн. тони хул дІаяхача пятилетке дрпхххаш 77 млн. тоннана меттел. Лакхбенниб бахача нахьа материальни культурни боарам.

Укх шерарча бюджета доходаш расходаш 500 млн. сом совгІа дукхагІа хургья. Бюджет толаме кхоачашьаро тово хулайт КПСС ЦК июльски (1970 шера) Пленума решенешка хьежжа юрта боахам дегІабоалабергва кхы тІа а дукхача ахча хьожале.

И. И. Фадеева хоам бир, бюджета проект СССР Лакхехьарча Совето тІеийцача, 1971 шера Пачхьалкхен бюджета хьакъехьарча Законага хьежжа оттаь хилархь. РСФСР Пачхьалкхен бюджета доходаши расходаши 39946,2 млн. сом долаш оттаьй. 1970 шера нийсаьль оттаьча планаца нийсача бюджет 5 процент йоккхагІа хургья. РСФСР халкъа боахам дегІабоалабара Пачхьалкхен плана проектагІа чакхъяха оттаеча мероприятеша кхоачамбалла хьача кулийтаргда ю.

Бюджета доходий кооттера хьакъа, дІішхача шерашка а санна пачхьалкхени кооперативни предприятешкарей организацешкарей хьатІадоагІача ахчех вІашагІкхет, уж бюджетерча дерригача ахчах 87,4 процент хургда.

Халкъа боахама дерригача доакъошкара хьатІабоагІа пайда 18572,1 млн. сом лаьрхІа а 1970 шера бюджет кхоачаш хиха мет аьнна детачуя 11,1 процент дукхагІа хургбола а ба.

Производства боарам укх шера 1969 шерацие нийсбича 6,4 процент лакхлургба. Иззал яз лакхбе вІашгІехьдаьннад къахьегама овсарле лакхъяра чотах.

Цуша цхьана доклада тІа белгалдоаккх, укх шера 11 бетта РСФСР карарча 3406 промышленни предприяте продукцина реализаци яра боарама план 570 млн. сома кхоачашьаь ца хилар. Дукхача предприятеша арахецар веала продукци я.

Производство алсамъяккхаре халкъа бовхаме накоплени дукхагІа Іоаярей темпашта къаьстта чІоагІа Іатть керда хьалъь производствени мощностеш караерзаяра шело яра болх беш ярел пайда лергтІа яз эхара, хІаьта иштта къаьст - къаьстача предприятешка сменноста коэффициент лоха хилар а. Масала, 1958—1969 шерашка бокъ бе йоллалийтача гІишлой материалий промышленноста 57 объектах проектни мощность карерзаь 32 объект кара яа. Моттигерча промышленноста министерстве оборудоване балха сменноста юкъера коэффициент 1,34; халдаиза болх беча хІарата хьалхи дукхагІа йола предприятеш.

Бахача нахьа ахчан доходаш алсамьоаллара дукхайоина къаьстта боккхача лоархІаме да торгови сете товараш лоатталар, товарооборота боарам боккхагІа хилийтар. 1970 шера 11 бетта розничи товарооборота боарам РСФСР бІарча хьайцача 100,5 процента кхоачашбаьб. ДІадахача шера ду хина хинначуица нийсача товарооборот 6,9 процент дукхагІа хинна. Цхьабаккъда торговле министерства кхоалагІа дакъа хІана яц аьнна йолча тихаша товарооборота оттаь планаш кхоачашьхьа. Кхы дикагІа латтац гІулакхаш потребительски кооперацие а.

Расходий боарам белгалбеча хьана керттера декхар дар КПСС ЦК декабрьски (1969 ш) июльски (1970 ш) Пленумий решенеш кхоачашьелга Іалашдар, йоахар дІахо, докладчика. Цо хоам бир, Российски Федерацие халкъа боахама доакъош дегІадоаладоарга хІадохийтар 32046,2 млн. сома оттадаь хилархь, хІаьта ш 1970 шера планица нийсдича 3726,9 млн. сом дукхагІа да.

Іилма - технически прогресс сихьорга, производствана интенсификаци ярген цун эффективность лакхъярген, гІишлошьара индустри дІахо дегІайоалаярга а хІаьта иштта дукхагІча дакъе халкъо лаладу товараш арахеца промышленноста доакъош дегІадоалаярга, а предприятеш кердача оборудованица кийчъярга а дІадохийтаргда 7.502 млн. сом. Тевал дукха ахча — 1503 млн. сом дІадохийтаргда хийга промышленность дІахо дегІайоалаярга, 1814 млн. сом — дулхен шурийн промышленностага, 860 млн. сом — кхачан промышленностага.

Кердача пятилетке хьалхарча шера юрта боахам дегІабоалаберга дІадохийт 10623,4 млн. сом, цу дакъе бюджетера 4069,5 млн. сом а юртбоахама предприятей организацейи шоай ахчацара — 6553,9 млн. сом а. ДІадохийтар укх шерана нийсдича 1409,2 млн. сом, е 15,2 процент дукхагІа хургда.

Партен правительстван хьалана йоакхо ю колхозеш дІахо дегІайоалаярга чІоагІъярех. ХІара шера дукхагІа хул юрта деш йола материально - технически ховкьостал. 1971 шера капиталовложенешта лаьрхІа йІаьххача хиха 1455 млн. сома, е укх шерарчул 228 млн. сом дукхагІа кредиташ хургда колхозашта. Колхозашка дукхагІа кхоачаргья тракторащ, комбайнаш, кхыйола юртбоахама машинаш.

Парте ЦК июльски (1970 шера) Пленумо хьадзеша оттадаь юрта боахам дІахо дегІабоалабара декхараш кхоачашдара дакъе дакка боккхагІа хул «Россельхозтехника» Ерригроссийски объединене лоархІам. 1971 шера объединене торгова сете гІолла производствени гІулакхашта лоаттаду товараш 5,7 млрд. сомага кхоачаш, е 13 процент дукхагІа хургда.

Юрта боахам дегІабоалабергйолча лоархІамегІарча гІулакхех ца да лаьттаяите мелиорации яра шерра программе чакхйоккхар. Колхозашкен совхозашкен хиа боахама гІирсаш хьаллерга, лаьтташ овлантерга дешз товдерга дІадохийт 1221,3,3 млн. сом, хІаьта ю 170 млн. сома дукхагІа да укх шера планал. Декхар сенак латт аьлча, ю латт, лаьттаните мелиораши яра хьаденача ахчах пайда ма могга дикагІа эцарех.

Бюджето дикка ахча дІахеш халкъа боахама кхыйола доакъош дегІадоаладара а.

1971 шера РСФСР халкъа боахамга дІайохийта капиталовложенеш аьлар дІахо И. И. Фадеева, 15,6 млрд. сома боарене е 7,7 процент дукхагІа хургйолаш оттаьй.

1970 шера дола доал дара шерлача система тІа аха йоланый гІишлой - монтажни организацеш. Министерствашкен ведомствашкен гІирсаш хьалдеча тІагІертта юкъекхахьа ела доал дара керда порядок, сихагІа дІадаха деш капитальни гІирсаш хьалдечара кхоачамбоцарех.

Докладчика уйла тІаерзайир гІирсаш хьалдара хапаш телхарца, материальни, финансови ресурсаш плана тІа йоацача объекташка а хьежаеш тІерахьаре хоадамболлаш хьовсам лоаттабанза барг ца хилар. Стройбанки ГІсбанкен учрежденеша чІоагІбе беза капитальни гІирсаш хьалдара хьежадеш долча ахчаца плана оттаечен из дІнухийтачен хьа на пачхьалкхен дисциплина кхоачашьгІара лоаттабу тІадыожам.

Карарча пятилетке просвещенега, Іилмага, увахцІено ловаярга, социальни Іалашонга алхха РСФСР Пачхьалкхен бюджетера дІадахийта ахча 91856 млн. сом, е цуа хьалдагІа дІадахача пхе шерарчул 25 млрд. сом дукхагІа да. 1971 шера бюджета тІа социально - культурни мероприятешка дІадахийта оттаду 21755, 7 млн. сом, хІаьта из 3,4 процент дукхагІа да 1970 шера дІадаха мегачул.

Довкхий толамаш даьлад лакхерен юкъера специальни образовани дегІаххулара дакъе. ХІанз Российски Федерацие 394 лакхерча дешара заведене, совзни карлса вузаш йоацаш, кхьа миллион 863 эзара студент ва дешаш. Юкъерча специальни дешара заведенетиаца дешархой миллион 436 эзарий сагал тІех ба, профессионально - технически училищашкара дешархой — миллион 400 эзара саг.

Деша даха ха йоацача берий учреждений сеть — детсадаш хеталлечен — лелаерга 1971 шера 1140 млн сом хьожадаь, хІаьта из укх шерарчул 11 млн. сом дукхагІа хул.

Коммунистически парте совески халкъа хьал - торо аппахьвя хадданза йовзо елга хьалъоккхаш яр укх пятилетке пенсионни Іалашонаш товара чакхъяьха, мероприятеш. Бюджета проекта тІа социальни Іалашоненга социальни страхованенга дІадахийта оттадаьй 8148 млн. сом, 404 млн. сома дукхагІа а хулийтаргдолаш.

Доклада тІа белгалдоаккх, укх шеренашта предприятий управленчески аппарат эргальнаха тоа чаах даргІа хилийтарах дикка йоккхий мероприятеш чакхдьхьа хилар, хІаьта по торо елаа ахча кІадогар укх шера 126 млн. сома кІеззиге, производства оборе бадажийтара ша ба эзар гаьтта саг мукъаьнахка, 3400 предприяти, цех, участок, трест, эзар совгІа гайн-тайнара структурни подразделени дІанихна.

Правительство декхар тІадаладерг управлене аппарат дІахо увадавалар товараш даргІа хилийтарел кхы тІа е мероприятеш кийчье. 1971 шера закхан оттаьй укх мероприятеш чакхъяхьа кхоачаь 394,3 млн. сом РСФСР бюджете дІалаадьа.

Цул тІехьагІа оратова дийцар Российски Федерацие автономни республикай, краеш, областий экономика дІахо дегІайоалаева дош. Автономни республикай пачхьалкхен бюджетий моттигерча бюджетий юкъера боарам 16167,8 млн. сом хургда.

Дукха ха йоаццаш хиннача, къахьегамхой депутатий юртийн посёлкайн Советий председателий Ерригроссийски совещане белгалдаьккхар, дукхача Советаша бюджета доходни дакъе чІоагІдаре пачхьалкхени общественни долахьь мотта лоттавиь дукха кхоачамболлаш хьовсаш ца лоаттабеш хилар. Къахьегамхой депутатий юртийн посёлкайн Советашта баьзагІа пайда яра беза бюджета доходий источникаш дІахо шорьяраш финансови дисциплина чІоагІъяраш йолча шоай болхенаш.

Докладчика РСФСР Лакхехьарча Советага чІоагІъайта дІачудео 1969 шерана Российски Федерацие Пачхьалкхен бюджет кхочашьаоахь йола отчёт.

Шай доклад чекхйоаллаш И. И. Фадеева белгалдаьккхар, парте XXIV-ча съезда пакъйоллаш Российски Федерацие къахьегамхой Советски Союза дерригача халкъашца цхьана шоай низам, шоай говзал вай мехка материально-технически база дІахо дегІайоалаеяй халкъа боахама дерригача доакъошка производства эффективность лакхъяраш дІахьо кийча хилар.

1971 шера РСФСР халкъа боахам дегІабоалабара Пачхьалкхен планаш РСФСР Пачхьалкхен бюджетен хьакъехьа РСФСР Лакхехьарча Совета планово-бюджетни отраслевош комиссей доклад йир планово - бюджетни комиссе председатель депутата И. Е. Клименко.

Цул тІехьагІа 1971 шера РСФСР халкъа боахам дегІабоалабара пачхьалкхени планаш РСФСР Пачхьалкхен бюджетен проектай хьакъехьа чьта докладех лыха прении йолаелаь.

Ленинградски Ленинградски областен къахьегамхоша, аьлар КПСС Ленинградски обкома секретара депутата В. И. Кокушкина, октябрь беттехьe а кхоачашьеьй пятилетка задании промышленни производства боараман лакхорм изделей лоархІамегІера тайпаш арахецарех. Пятилетка шерашка дикка лакхбенниб бахача нахьа материальни хьал - торои боарам.

ХІанз городе а областе а дарьо леладу товараш арахецаш 400 гаьтта предприяти я. Цуша цхьана бахача пайда хоатташ йола цхьайола изделеш хІанз укх сахьата бизза кхоачаембеш яц. Цухьа декхар оттадаь — специализированни специализированни йоацачени предприятеша товараш хьадара кхы тІа а резерваш лаха. 1971 шерехьe а, белгалдаьккхар депутата, 100 млн. совгІа сома маьха дукхагІа яхадеш лерхІ оаха уж.

Шей къамаьлах тоьал дикка дакъа областа юрта боахам дІахо дегІабоалабаоа проблемашта вегадно моо. Кокупкина.

Приморски крайн къахьегамхой байха - дикача толамех дийцар депутата Г. И. Белянина — Приморски крайисполкома председатела. Цо белгалдаьккхар, края къахьегамхоша укх пятилетке продукци цхьан ахазен дукхагІа арахийна хилар. 10 миллион центнер совгІа чкъараьйн бораа поодуктана тел Приморья межаа. Цун поотанка гІолла тоаговли ю дунен 60 межнеа. Башха - дика толамаш даьлад юрта боахама къахьегамхоша а. Пхе шера шийдачча хаьта боарам 34 процент лакхбенниб, кийчдаь дулх — 47 процент, шура — 51 процент.

Московски гІишлошъерий къахьегама дахтах дийцар Главмосстрой № 3 болча «Мосстроймеханизация» треста башенни крана машинист йолча депутата К. П. Цуцкова. Пятилетка шерашка капитальни гІишлошъяра боарам 40 процент лакхбенниб. Чакхбоахам боккха болх ба столицена реконструкци яраи из товараш. «Москворецки» совхозе хьаьнахий тептичный комбинатий гІирсий йоккха комплекс.

КПСС Московски обкома секретара депутата В. Ф. Исаева дийцар областа промышленни предприятеи, учреждений. Юртахой къахьегамхоша халкъа боахама дерригача доакъош дІахо дегІадоалалра, вай Даьлен обоонни пхи чІоагІбаея. Халкъа хьал-торо дІахо лакхьяра тІаерзаь Коммунистически партен Советски правительствал планаш мяите кхоачашье. Цо белгалдаьккхар, В. И. Ленин ваь 100 шу хизар дездарою КПСС XXIV-ча съезда шийча хьинац чІоагІа айдача хьалашка хьатІадоагІача шера республика халкъа боахам дегІабоалабара плани бюджети юкъаш хилар.

Оратора шай къамаьлах къаьстта моттиг хетайно юоташара нах баха пунктащ вІасеоза дика кийчьаь поселкаш а еш эрганахара, моттига гІирсаш хьалдара эстетика. юртаа нах баха пункт меллача моттига бахалвашоаш теорие е еш вІашагІа архитектурни формах шерра пайда эцара.

Краснодарски края «Ладожский» совхоза директора депутата И. М. Батохина дийцар хьайбаш леладелга дегІадоаладара боахамо беча балха опытах. Пачхьалкхента дулх доккхара пхе шера плаш шоьш беттелье а кхоачашьеь оаха, аьлар цо. Пхе шера заданет ханал хьалха кхоачашьей шура нийчьеч а. Из толам баккхана вІашгІехьдаьннад совхозе чІоагІа доакъарий база хьало, шой къахьегама геттава зина механиаца яр бахьан долаш. «Ладожский» совхозе шоай комбикормови завод хьадъаь.

Депутата дІахо дийцар юотбоахама производстве эффективность лакхъяра дакъехьа юртий Советий депутатий боккхача доврхІамах.

Халкъа боахам дІахо дегІаккхулара, технически прогресс сихьара юкъе Іилманама доацача дакъах дийнар академика. СССР Іилмай Академе Сибирски отделене геологен геофизикен института директора депутата А. А. Трофимука. Цо хоам бир, 22 Іилма-технически институт а йолаш йолча Новосибирске векда Іилман центр — В. И. Ленина цІерагІча Ерригорсийски юотбоахама Академе Сибирски отделени хьалье йолаь хиларах. Иштта кийчон балхаш деш я укхаза СССР медицински Іилмай Академе Сибирски отделени хьара а.

Іилмахочо тскан тІабадийтар Іилмана кердагІдаьмарараш сихагІа халкъа боахама юкъехахьаьза дарг ца хилара. Оратора иштта белгалдаьккхар Сибарегіани Дальни Востокен Іалама вузкъах баьзагІа пайда яха. Іалам лоралаза законодательство юсгадьккха тоадо гІойле йолаш хилар.

Заседание иштта къамаьлаш дир депутаташа: Т. С. Хетагурова — Къилбаседа - ХІирий АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела, Г. Ф. Безбородова— СССР гражданск авиаце Поларни управлене начальника, Н. И. Соколова — Воронежски областа «Новоусманский» колхоза председатела, Н. А. Кузнецова — РСФСР культура министра.

Селхан сессе ший болх йистебаьккхар.

(ТАСС).

ХІара шера шерлучу латт Урус-Мартана района Мичурина цІерагІча совхозий соовий бешенаш. 1956 шера 36 гектар шера ца хиннача, хІанз укхан 242 гектар тайп-тайпара сом луш йола бешенаш я. Цу бешенашка укх шера 290000 сом пайда беннай сом бешнарех, хІаьта 115 центнер сомий ги дельиндаш цига плам 95 центнер хиннача, гаьнаьта юкъе йийнача шенаре оеенда 1295 тонн дІанилхой пхан 690 тони хиннача.

Уж толамаш доаххаш дешца дикъе леьмад коммуниста Исаев Мехьмада кулгалдеча совий бешенаш хьалхача бригада.

СУРТА ТІА: М. ИСАЕВ.

С. Хамиева сурт.

СЪЕЗДАГАРА СЪЕЗДАГА

ЧІОАГІЛУШ ЙОАГІА РАЙОНА ЭКОНОМИКА

Чакхдоалаш деттар ду. Лаьтта леладерашка пятилетка чакхйоалача шера хьийгача къаи итогаш ю хІанз. ДІадахача пхе шера Сунжерча ахархоша доккхий толамаш даьхад юрта боахама продукташ йоакхача, колхозий экономика чІоагІъеча, нахьа цадара хьал лакхдеча. Района колхозийн совхозийн ахашка къахьегараша, мехка хьалхашкарь шоай декхараш кизза кхета а деш, пхе а шера хьинаре кьовсаш доаттабаьб кхашнара хьунакъамаш алсамдахара, хьайбай продуктивность лакхъяра, лаьтта а хьайбаш а леладара культура тоаяра.

Цу хьакъехьа боккха лоархІам болаш ба парте районна, колхозийн совхозийн партийни организацей болх. Парте райкомо моттигашкарча партийни организацешца цхьана даим кхаяш хьайбаши леладеча къахьегамхоента юкъе боккха кхетама болх бу КПСС XXIII съезда, КПСС ЦК июльски Пленума, парте а правительства а кхыча решенешна юрта боахама хьалхенна оттадаь декхараш царна дІадовзийташ. Производственни участкашкен фермашкен экономически знаней кружокаш вІашагІъехкай. хІара бетта итогаш ю хьайбаш лелаеча фермашта юкъерча социалистически нхьа, бовхамашка вІашагІъехкай специалистий советаш, хІаьта цар эседанешка колхозийн совхозийн экономически хьокхамаш тохкам а беш душ. Партийни собранешка, парткомий заседанешка буш партийни организацешна бу болх, колхозашкен совхозашкен доал дара йолча эррига органий балха стиль а методаш а. Партийни организацеша колхозий правленешкен боахамий специалистанцен цхьана шерра-шера къестаду хІара боахама интенсификаци чІоагІъяра, масса а участкашка производства резерваш пайда ийбелга тоадара, юртбоахама производствана тІа тІа дукхагІа юрта къахьегамхой юкъеуваза, цар къахьегамо онсарле политически хьинара лохкаре де деза гІулакхаш.

Социалистически нха вІашгІехьъаьнара лууна кулгалдарам партийни организацеша хьинаре юкъеуз профсоюзни комсомольски организацеш. ДукхагІча балхашка лерттІа пайда ийбу социалистически нхье хьалхалаттаракта морально а материальни а поощрени яра принципех. Производства хьалхалаттарашсийлен доскаш тІа йоах, цар сийна байракхаш урагІьухийт районе а хІара боахаме а, лаьрхІа йола билетеваш, къахьегама листоваш арайоах, царна хараа дара тела байракхаш вывешиваш тьеждй. Производства хьалхалаттарий опытах лаьца хьовсташ боллаш душ района «Знамя труда» газета оагІонаш тІа.

ХІара партийни организацено а бІарча хьайпачхьа эррига районна партийни организацене а дукхача наха кийне беча боккхача организаторски политически балхо, цар лоча тІахьекама оарцагІеоахача района юрта боахама къахьегамхоша Іаламцаь пхе шера плана задани кхоачашьь ца Іеш, тІехххоачашьелга а. Района колхозаша пхе шера планал совгІа пачхьалкхента ехкай: ялатий 12720 тони, бьцдарий 2700 тони, сомий 6120 тони, дулха 1270 тони, шурий 316 тони, 10304 эзар фуъ, тхан 170 тони.

1966 шерагара 1970 шерага кхаччалца йолча юкъагІа, цул хьалхарча пятилеткана нийсдича, района колхозаша алсамдаьккхад: ялат доаккхилга — 8 процента, дулх — 44, шура — 38, фуъш — 102, бьцдарарш — 10 процента. Цу доьлагІа пачхьалкхенга юрта боахама продукци йоккхига алсамдаьннад: ялат — 5 процента, бьцдарараш — 42, дулх — 44, шура — 40, фуъш — 138 процента.

Пятилетка хьалхалаттараш а «Победа» яхен Шеча Эсхара цІерагІа йолен колхозаш, «Ассинский» совхоз. «Победа» колхозо пхе шера планал совгІа пачхьалкхента ехкай: ялатий 6 эзар тони, гидуаргий 585 тони, бьцдарарий 2700 тони, сомий 880 тони, дулха 470 тони, шурий 246 тони, 1166 эзар фуъ, тхан 43 тони. Председатель РСФСР заслуженни агроном Леонидная Людмила Петровна йолча Шеча Эсхара цІерагІча колхозо пхе шера планал совгІа пачхьалкхента ехкай: ялатий 2040 тони, гидуаргий 138 тони, бьцдарарий 690 тони, сомий 500 тони, дулха 405 тони, шурий 1040 тони, 1366 эзар фуъ, тхан 78 тони, кхыйола продукци.

Юрта боахама продукташ яхарен пачхьалкхента йоххарен хьакъехьа дика хІамаш карагІдийнад иштта XIX партсъезда цІерагІча, XX партсъезда цІерагІча колхозаша.

Белгалбаьнна дика къахьегамхой дукха а ба колхозашкен совхозашкен.

Планаш совгІа пачхьалкхенга юртбоахама продукци йоккхар колхозаш Шолжен къахьегамхоша хургйолча ленински парте XXIV съезда кийчду совгІат да. Цу съезда сийна йолча социалистически нхья юкъе а баха, керда доалзонаш белгалдаьь цар дІахорча пятилеткагІа ихаш леладарен хьайбаш леладарен продукташ яара а пачхьалкхента йоххара а. Кердача пятилетка хьалхарча, 1971 шера Сунженски района юрта боахама къахьегамхоша лаьрхІад пачхьалкхенга 21800 тони ялат, 5600 тони гидуаргаш, 27400 тони бьцдарараш, 2200 тони кхартол, 7500 тони сом, 4400 тони дулх, 16850 тони шура, 11300 эзар фуъ, 240 тони тха, дохка.

КПСС XXIV съезд хьаелла ди тІакхочаш 18000 гектар йолча гурахь дийнача ялаташта бІаьстан юкъера подкормка яра. 110 эзар тони органически удобренеш кхайша дІаяара, 4600 гектара тІа тІоадал чусоаш балхия дара, 2500 гектара тІа тІоадал чуйолийташ хий диллара декхар тІайийнад района юрта боахама къахьегамхоша. Пул совгІа тІаийцад 1971 шера хьалхарча квартале пачхьалкхенга дулха 1150 тони, шурий 3300 тони, 3500 эзар фуъ доххара декхар а.

Уж белгалдаь гІулакхаш кхоачашдара райони партийни организаце боккха политически болх чакхбоах беррига къахьегамхошта юкъе, беркате гІулакхаш хара нонагІа цар беза тІа а ухийташ, лертІа чакхбоахача организаторски политически балхаца инициатива чІоагІъю.

Хьалхашка оттадаьча декхарех аха района къахьегамхой дика лоархІабергхьалара тешам ба цар политически а къахьегама а хьинар айдара парте латтараш шой парте тешаме тІехьатой-коммунисташ хилар.

М. ЧЕСНОКОВА,

КПСС Сунженски района секретарь.

ХІара шера дукхагІа тоалуш латт Украина йоккха промышленни, культурни, Іилма-технически центр Харьков. Город хоьыо дукхахза вІаштІаръьена кердача архитектурни зданей ансамблица, паркашца, майданашца.

СУРТА ТІА: Любовь яхача и Лестацара город.

А. Татаренко сурт.

ТАСС фотохроника.

Наьсарен кооператорий гІулакхаш

Дика къахьегама толам баьккхаб Наьсарен района кооператораша. Ноябрь бетта тІехьарча деношка бахага тайп-тайпара товараш доккхара пхе шера план кхоачашьхьй. ПланагІа 39,221 эзар сома маьха товараш доккхаш ю района тикаш. хІаьта 29-гІа ноябрь хьатІаккхачаш декхараш 39274 эзар сома маьха да. Иштта дика лоархІаный района коллектив пятилетка шерашка пайда бира кІаза а. 901,2 эзар сом пайда баьб коллективо, план 896,6 эзар сом йолча.

ДІадахача пхе шера дикка тоабаьб района къахьегамхоша шоай болх, лакхъеннай махбечен общепитен учрежденей балха культура. Цу юкъа дикка лакхбеннаб районе бахача нахага декхача тайп-тайпарча товарий боарам. Масала пятилетка хьалхарча шера тха тикаш пхага 127 телевизор ехкар, хІаьта 1970 шера цхьайтта бетта аьха телевизораш 205 я 1965 шерарчул хьоза дукхагІа ехкай холодильникаш, машдаьтта — иттча совгІа, кондитерски изделеш—кхоана. Иштта лакхбеннаб кхыдола промышленни а продовольствени а товарен доккхара боарам а. Цу хьоихамаша хьагойт районе бахача нахьа хьашташ шерра-шера дегІаухаш хилар, районо болхлоша айдархой хьаштаж кхоачашдара наькъаш лехаш хилар.

Цу дакъе къаьстта дика ю йоалаш ба Пхьилекъоней. Юртарча продовольствени промтоварни тикаш продолжени (заведующий вов. Плиев, Дзейтов), город Назранерча № 1 йолча ловрма рабуниверматен коллективаш (заведующий шо. Аттемиров, Тумгоев), мебельни тика чу латта Вашгурова Къамбулат, продовольствени тика заведующий шо. Цицкиева.

ДІадахача пхе шера городе Назране, района юрташка хьайлаелла керда махбух общепитеи 24 предприятие. Царех а Назране центре хьайийла «Детский мир» яха тика, «Электроинструмент» завода юкъера продовольствени тика, Бурокгала хІаьз болх беш йола продовольственни мебельни тикаш. Яндаререн Экажкъонгей - Юртарен продовольствени тикаш, централни рынкера кафе, Наьсарерча перекрестка тІера «Ветерок» яха кафа, дукха кхиярах. Цул совгІа хьалха тІерай кхиача юрхІ мах бечен общепитен учрежденешта реконструкци я ю ваха тІеххьарча шерашка.

ДІадахача пхе шера итташ торговли общепитен болхлой кхебаьб оаха. Царех дукхагІбараш шоай болх дукха безаш декхараш лизза кхоачашдени ба.

Кхоачамбоацараш а да тха балхаш. Бакъда, уж дІадахара тха коммунисташа, комсомольски, профсоюзни организацешца низ кхобаш, е кхоберг а баш.

КПСС XXIV-ча съезда сийна 25-ча декабре план кхоачашьергья аьнна шоаш дешна дош кхоачашдара къахьегама вахте а этта. айдечача хьинарца къахьегаш ба укх денашка райпо болхлой.

Хь. МЕСТОЕВ,

Наьсарен райпо председатель.

«СЕРДАЛО»

2-гІа оагІ. 18 декабрь, 1970 шу.

Сий лакха лоаттаду

Къаьстта дика къахьег укх шера «Грозэнерго» районни управлене чуйоагІача наладки служба коллективо. Теплови процессашта автоматизаци механизаци яр ца цуй керттерча декхар. Цига болх беш ба дукха къахьегама ветераназ. Цар шоай балха опыт доврзьа долаш дІаду къонача. Царех а теплотехник С. С. Сивушкина. Цуа болх чІоагІа чоалхаиен белхтоахавен ба, хІйна аьлча по вІаштІехьдаккха дезаш да электростанце котелаша фо хьачуузардоаша гІулакх. Из болх дика лелаш хилча дикка лакхлу котелий экономически къахьегама овсарле. Цу балхах дика лоархІаю Софья Сламова, цудукхе из массане а лоархІаш сийдеш я.

Шоай болх дика ховш из бераши ба котельни группа инженераш С. Бабиенко, С. Михеева. Цар дукха балхаш ду газови горелкий конструкци эрганьикха хувлара, котелий режимни карташ уиттаду. Уж балхаш цар дар бахьан долаш нагахь моттиг нийсаяц технологически режим толхаяь.

Производствана юкъе кердаларш кхухьеча а хьинаре дакъа лоац тха рационализатораша. Йоккха опыт йоа рационализатор лоархІаш ю электрослесарь В. Лосев. Цо кийч а яь, еннача предложеенех электростанце химически балха юкъейихьар датчикен сигнализаторен системе. Цо шера пачхьалкхенна пхи эзар сом пайда бу. Уж санна хьинаре къахьегаш кхы дукха болхлой ба тха коллективе. ХІанз ГОЭЛРО 50 шу дузача денна дика къахьегама совгІат а кийчдаь, дІахо кхы а хьинар айдаь къахьега лерхІ оаха КПСС XXIV съезда сийленна накъйадахара.

Ю. РУХЛИН,

«Грозэнерго» слесарь, наладчик.

Башха-дика тIехъале

Нохч-ГIалгIай АССР чурча гIуллакхий министерствал цIера охрана управлене № 11 долча техслужба военизированни дакъа боллалуш цIера дукъалара автотехника тою, цунна керда цIера-технически оборудовани хьаю. Моллагlча производстве санна хьовчашве езаш пачхахьалкхен планаш я военизированни дакъа а. ХIокха барт болча коллективо уж толамца кхочаш а ю. Масала, ремонтни балхийн керда цIера-технически оборудовани хьаржен яхе шера план ноябрь бетта кхочушйина.

Парте XXIV съезда сийна тIаьхьа декхараш толамца кхочашдеш ба военизированни дакъа боллалуш. ХIинцале дика советан кийчдина цар. Цар шоай къегаца турбореактивни установка хьаьна. ХIара йиллаоIа ю цар цу тайпара установка. Цхьан моттиге ьшнар йоаля ца Iеш цкъа — йоаш йоккхача майда тIа мехкдаьтта продукташ хьшна цIи йоалу цук низ болча чархаш тIарча установкана. Иштта цкъа Эльдаровечка № 58 йолча скважине газахи мехкдаьттахи ьшна хинна йоккха фонтанни цIи цу установкаца йоайир. Лоацца аьлча, хьалха бIу кьожабеш хиннача йоккха ьшначка цIерацца майра кьовса атт цIи йоерам (пожарникаш).

Низ бола турбореактивни установка хьоьш къахьтта творчески дика-къахьейгар коммунистически къахьегама ударникаша автоэлектрика Н. Халхунова, газоэлектросварщика В. Тихонова, механика М. Белькова, кузнеца В. Дегтяренкос, токара Л. Никитина, слесаря А. Маврина. Из башха-дика тIехьале хьарах республика чурча гIуллакхий министра приказагIа ахчан премеш еннай царна. ЦIахо йодача хана кхы а дикагIа, овсарегIа къахьега, шоай лоархIамеча балха дукхагIа кердадараш юкъехаьа, цIерах халкъа рыкъа лорадара ямогга пайда эц лерхI цар.

Сурта тIа: 1. Турбореактивни установка цIера дукъа хьоиш Iанарен низ бола кIеж ст. 2. Практически занятий дIахьош майда тIа йийза доккха цIи доаеш я установка.

Н. КОЗЛОВ,
МВД УПО службан кийчоен отдела начальник.
А. Кычикова суртах.

«КОНВЕРГЕНЦЕ» ТЕОРИ ХIАЛАКЪХИЛАР

Малхбузен радиос а телевидене а, газеташи журналаши, официальни социологаша деггара денга хьалхадоах «Массане а фешттайнача» капиталистически общества нах бокъала а башха боахалуш хилар. ХIаьта цхьана экономически гIуллакхаш лелладарен дегIаахарен Организаце даьча лоархIамашца диллача, 1970 шерах хьалхарча ах шера тIа кхийтта ерршга къаман доход эггара ноагIа дегIаснача капиталистически лорхI пачхахьалкхене 1.75 процент мара йоцаш лох я еннай, дIалахача шерах хьалхарча ах шерарчул шозза ахалея кIезигагIа а хиннай. Цу тIа я инфлице тоин 21 буржуазни мехка 5.75 процентага дIакхаьчай. Инфлице дегIаахар хьалхагIа дIалахача деррига итт шера чухьарчул шозза соо а доаллаш. Бе боах боацараш, США хIана бераргача боллалой шкаа 5 процент хулаш ба. «Цхьанке а гайпа шею яц, — яздаьд лондонски «Дейли экспресс» газета, — ер шу тIом хиннача тIехьагIарча юкъатIа эттар халлеIа доза шу хилара хьакъехьа» Бокъонца доаллолио, иштта гIуллакхна, тедаа ду общества хьалхашка латта проблемаш капитализмага къоастаюдурга ца хилара.

Цунца цхьан хана вож социальни дуне — социализма дуне хIалмалена дерргIа. ЦIубенна кхоаенга бода цхьа буллаш довла. Советски Союзе, керттерча социалистически мехка, ха мехкала а йоаллаш кхоачашеIа латт 1966 — 1970 шерашка халкъа боахам дегIаккхуллара пхина шарегIехьара КПСС XXIII съезда Директиваш. Пхе шера чухь къамаш доход 42 процентах кIезигагIа йоаш алсамъерга. Цхьан ахаззен дегIайоагIаргьа промышленни производство. 1970 шера 85 млрд. сома пахьа хургьа еррга йоакхаргйола юрта бокъама продукци 1965 шера хиннача 70.9 млрд. сома мотта. 30 процент лакхлурга бахача пахьа сага сих йоаь боккъалара дикодаш. Социализма экономически толамаш чIоагIа лард йоал цун политически алияни дегIаахара. дукхача халкъа пахьа хьакъалашта марксистско-ленински идеяш ю алияни массе а моттиге чIоагIъяра.

Цу тайпарча хьалашка империализм лойя а ца лойя а кий тактика юхь эргамкхаза ца йоалача уттай. ХIара дIаволадета сийлаль-доккхача исторически гIуллакха юкъе, хIаьта ярда дуне хоадар санна долча масштабашка диллача IалаьмитIе доккхача гIуллакха юкъе хиланза, ца йоалача халонеш а тунсалуц. предрассудкаем къаьст-къаьстача пахьа шо-шоай доалахьен пережиткаш а тунсалуц, чухаьхьара социалистическа общества юкъе гIорта, цунна моральни эрозе элементаш юкъезхьа гIерт из.

Из кхочашар духьа, бокъа къоастам болаш долча классони хьатташка хьежжа империализма идеологетага теореш хьаю. ХIаьта цу теорей новхостишна социализма мехкашка диверсии тIетен социализм нахь тIа доахача хьалхаьнга уж тьахаду IоаткъамдоаттабеалгенаяхIар. Цу теореш я массеш цу мехкагIа дахьанна дакьаьд цIи деза «конвергенце» теори а. Тайпатайпара идаш вIашаи тара хилар яха из биологически терими цIехьха ца тоаш нахкхаяц общественни Iилма дахъ тIа. Хьалхара массе а тайпара социализм хериэш хилар аллане а ха ца йоалаш хиса. Цу духьа антисоциалистически юнишкахьарча объективноста ворзоба хIаа хьулане, «хаена мехаре цхьана нкалга» нахчих ког гIортоагIа яиза хьинаш. Цхьабакъда, общественни дегIаахар керттера цьале капитализман социализман цхьайолча белгалонашка хьежжа хулаш дола лерхIа «конвергенце» теори арахIаро цунца цхьан хана капиталистически дунен идейи къол хьа а тойтай. Буржуазни демократица цхьана социалистически обществах доалла экономика планагIа дегIаахулиата а доаш хургдола «вIашагIьаэь общества» хьаянза ярг ца хилар дIа а хьувш. «конвергенце» теоре оагIонгахьарбараш цхьа шоай тайпара тIерабоал дуццалга йоашаш капитализм лораеш хьалакхабара, хIаьта иштта дуццалга боашаш тIехьашкабоал социализм тIехьашкахьлусоара а. Бакъдар аьлча, уж цун лара моастагIий болча бакъаб яхилга-м дац из. ВIашдухьаларча шин общественни система боккъалара социальни - экономически эргаловаш хоашнелла а къайлаккхахьар гIаьерзадьад социализма позицеш мельара а, хIаьта дIахорча хьаь из капиталистически общественни системага «чулашийтара» а.

ХIаьта общественни дегIаахара малагIа факторащ к социалистически система дIаяккхара гадонхарг йолча манеира оагIонгахьарбараш пайда мо тIертанъяраш? Эттара я хьалхагIа хIанзарча хана Iилма-технически революци. Цо, ялад американски социологе Д. Белла, «идеологи хIалакъхилгага» дигапза дитац, хIаьта массе а хана, массанахьа я технолог, промышленни кулгаларга методий кьхьараг, нахьта цхьатерра оамалаш, общества юкъара декхараш хьа я хулийт.

Цхьабакъда, Iилма-технически революци яржаш латтар яьса моттиг яц, яржаш латт къоастам болаш долча хIама хьадара хьасаний ларда тIа. Цунах доалла социальни гIулакхи хьакула общественни хIамаши духьала вIашдухьал да капитализм йолчеи социализм йолчеи.

Къаьст-къаьстача пахьа шошой доалахьен гIулакхаш лелладарен пайдаш даха гIертарон оалад деча хьалашка технически революцие хьоадам болаш чIоагIа прьо классоми вIашдухьаленаш. ХIаьта социализм йолча Iилма-технически прогрессо коммунистически идеалаш юллера а котъялг гарга доаладу, эттара а хьалхагIа сага поккъостал духIилма-технически революци социальни тIехьаленаш хьайллахь гIертаро хьагучайоакх «конвергенце» теори тIегIоллара ясалал, цун революцини политически чулоацаш. Цо кхоачашде лерхIар да капитализми социализми шоалла оалангара дехз эрга хилара дукла я бола нах шелбоахилга, шоай исторически революционни общество юхеэргакххара роль хилара бола пролетарий тешам боабелга.

Техника дегIаахаро, бешалаа хьалойт наьтга «конвергенце» теоре «дьыя», пролетариат «хьайлаялларгон» цуи хьалхара революционни уйха йоаргеи дугам хилар. Цу архиреакционни уйлалла долча тешала кьхаду цхьалхарча физически къахьегамо дIадоаша дакъа кIезигдалари квалифицированни къахьегамо вIалоаша дехъе дегIаяри, Iилматехнически персонал, наха яьаш доле гIуллакхаш дара сфера боллай дукхал алсамъялар. Уж факторш, боккъалдар аьнча, йоалаш я. Цхьабакъда, буржуазни фальсификатораш фухаш дехь я «пролетариат» яха кхиташ ца хьалхарча физически къахьегама вIашагIбуяза гIерт. Мальхах уттабеча къахьегама из тайпа кIезигдалар пролетариат «хьайлаялар» дола боах ца. Йоахе а Iилма-технически революце цун гIа дигац, болхлой класса структурерча хувцамашка, цунна юкъера квалифицированни болхлой, инженерий, техники роль лакхъяларга дуг. хIаьта бIарча хьаййнача — капитало боашал къахьегама сфера хоадам болаш шерьялара дуг. Нагахьа санна 1900 шера маьхах итта боах беш хиннача наьха дукхалах 82,2 млн. сиг хулаш хиннавале, 1968 шера из дегIаенай 234,9 млн. сагага кхаччалца, вешта аьлча, кхоза гаргга дегIаенай. Буржуазни общество керттера вIашдухьале, къахьегамаи капиталаи юкъера вIашдухьале, хаддаза хIоарглуш латт.

Уйх тIаьхьарча шерашка пролетариата доаттабеча къовсама выступленеша, цо хьалхатта экономически политически хьадехараш вIашагIхуттаро йоахеш йола хIама таш капиталистически мехкаш «конвергентия» дегIа не ухе цига социальни конфликташ яйя дIаяоал яхача демагогена. ДегIаьхлача капиталистически пачхахьалкхенашка 1960 шерагара 1969 шерага яхчалларча юкъагIа 360 млн. саго дакъа лаьцад забастовкашка, хIаьта цул хьалхагIа дIадахача 14 шера забастовщиканий дукхалах 180 млн. хиний. Франце, Итале, Яноне, кхыча чехкашка дIадаха итт шу белгалдьинад 250 совгIа йоккхагIа йола къамий юкъара забастовкаш хилара. Коммунистически боахлойн партей Московски Совещане дизза декъха да а доагIаш белгалдаьккхад: «Капитализма кертгерча чIоагIленешка, тIехьарча ханарча событешка из юха я бакъдаь из хилара, революционни къовсам, беррига демократически, антиимпериалистически болам хьалхьеба а оарцагIбаьла а керттера низ болхлой класс йолга». Империализм юха «конвергентия» эргалара хьакъехьарча идея новхъостала эксплуатаце, социальни а расовая а Iоаткъама строй хIайе лаза болча капиталистически дунен оппологетий когашта кIалхара кIийле дIайоакх цига боккъала цхьан лаьара политически леррагIа а доаш доачо.

«Конвергенце» теорега духьаледа це де лаярхIа керттера гIуллакх а — социализм идеологически мелъюенаш, социалистически обществах къорг йоалхаеш (цу къоргах чакх а ьшна, буржуазни идеологига социалистически общество чунмахьаре тахкае йиш хургйоаш).

Социалистически мехкаш «цоттамаш дарах тактика» («конвергенце» цхьана тайпахьара баьдача гIах эттара хьалхара цаI ма хилара дIалхийкахь тактика) лоапрах на дегIаломеррита ломадарах хьалаш. «Гуманизм» а «демократически» а социализм санна йола хьаьттдоаь антиленински теореш хеташ урагIкхаьха, догматически йола кхача марксистско-ленински идеологена «къовсаш» «малхбузен коммунизм» хьахьар духьалмиха, цаI йола коммунистически мировоззрени йийкъа я йийкъа, цунах къаьст-къаьста дола сектански тоттонгаш де гIийртаб империалистически реакце «мухьбеттараш». Цег гIоргоIла ьнар ревизионизма национализмаи, уж социалистически система, дунен лакхьенчта шIера коммунистически болхлойн болам хIалагIоала хоарцабара гераз ма хилара. 1968 шера бIаьстик аьхини Чехословакие хинна гIуллакхаш хиннача юкъагIа цу тайпарча теорех тантимаш лард хиннаяр цу мехкара хIана йола политически строй дIаякхен да социалистически содружествах дIаахостабеи гIортача контрреволюцинерош лелладыча гIуллакхашта. Цхьабакъда, Советски Союзо, вошал даьна пачхахьалкхенаша, чехословацки общества шийна чура ундаг1енача низаша яьшача хоадам беш болча наьхъо чакхдаьйтазар реакце лелладь гIуллакхаш. Вахача дукхагIа болча наха контрреволюционераш хьавкхабаар. Чехословаке масалас тешам а бахийташ дIахьеккар социализма чIоагIалая фудда йича а хIама доакхалургдоацилга.

Социалистически строй мельара гIаораль гедоахаргара политико - теоретически мачипраль хьалхи социализманна духьалара атака е гIертар а санна, юкъагIйоссой. «Конвергенце» теорш «цоттамеш дара» тактикаи на боацаш хилар бIаргагуча даьнад.

Империализма идеологашта политикаша цунах духьала шер цаI мара йоцаш реалистически вывод е на йоагIий, аьхха, хетадала йиш яр: социализма шин моттаб аьлча, из ба цуна еча е фронтальни я е флангони а атакашка дунен арерча кашна чIоагIагIал-малалагIал хIара эргайоккхалургйоацаш тайпара. Социалистически мехкаша машаре цхьан дахара политика леррагIа чакхъяхаро цхьанна а хана хьоле дишне цхьан дакъаш чаш а доалийтаргдаш, идеологически диверсантий лелладу гIуллакхаш чакхдуцалургдола цхьанхе а моттиг мукъа а йоаккхаргьа.

Цхьабакъда, Малхбузера кийбараш цу тайпарча выводаш ма тер бе лоацц ца хилар гучахиа да. Юха а цIоагIарча ух, империализмо кхоачашде гIерта гIуллакхаш юкъагIдуцаш хилара бехьйа, пачхахьалакхаш социалистически содружествана духьал цо вIашагIдеха киломалаш пайданая зашашен ца хилар я дошцаш хоадам беш йола тактика кхоачам болаш ца хилари дог-кIаьна хилари да, яьал.

Цу шоагIорча хьогIт США дола деча гIозараша лахьа аралахарча политикии чурре мил нийсбарзаьа бергабаь хиьара тIалостам Республикански парге керттерчарига гаога-йола Станфордера Гуверовски тIома, революце, машара институт эггара хьалхагIа доленннай «кийлача тIема» къана фатащ етта. «Идеологи Iалдал тIа: эрсий революце хьакъехьара уйлахь» яххе хьинна тIа дукье ха йоацаш цу позицешкара «конвергенце» теорена духьалвиаьи институтан сотрудник. Б. Вольф. Цо «конвергенце» теори харцю, эггара хьалхагIа а «коммунизмацарча хьинерча къовсама меттелв по фу тIулл хьежаш саббаре битIгба» дIахьехала, яхаш. «Шийла тIом» юхаболабара га а доаллаш, Вольф гучахьа духьалиуна мелпро цхьан бихьара идейла, «конвергенце» оагIонгахьарча бакъехо» лерхIа «идеологически диффузе» методаш тIа на «шаш йитара тIа хьехаш. ХIаьта из «дьаь» а вай. Изазнорча позицешкар «конвергенце» гIерташ ба З. Бжезински е А. Кассоф санна бола лара антисоветчикаш. Социализмана фронтальни атака яра, малхбузен европейски социалистически мехкаш Советски Союзах хIакъоастанара духьалара къоасам лоаттабара га а доахаш.

Цхьабакъда, лаьна бола из никъ, исторически опыто гойтам деш ма хилара, империализмана эггара шIехкаштара доле дIахоре гIулакхаш хулийтардолаш ба. «Шийла тIом» юха я болабе гIертар, дунен халкъашта юкъе латта хьал кху тIа а кхоамалар, империалистически реакце леладу гIуллакхаш юха я юкъагIхайтар мара, кхы хIиэна дулургдоацаш дац.

Г. ХРОМУШИН,
экономически Iилмай кандидат.
(АПН).

МУКЪАЧА ДЕНОШКА МИШТА ЛОIАРГДА СА?

Шин дийнаь са а лоIаш, пхе дийнаь бохк бу кIира юкъедоаладьчул тIехьагIа салаIарах. цIаккха а ца хиннача тайпара, социальни проблема хилар. Балхах шин ди мукъа дола кIира юкъедоаладаьча юкъе наха оалар, дукхагIа кино, театрашка ухаргда тхо аьле. Цхьабакъда яхьа ха хьиначул тIехьагIа гучадаьлар, цу мукъача ханах дукхагIвар эсъа йоаш хилар, театрашка, кино хьалхарчул хайра дукхагIа ухаш ца хилар. «Мишта хилар а хац, цхьацца бахьанаш юкъе а лелхаш ансаркх кино, театре ца водаш», — оал саго. Цу тайпара къамалаш хIана я тIехьа кIезига хоаргдац цу гIулакхача ладувгIачунна.

Цхьабакъда, духхьал къахьегамхой бий-хьогI шоай дагалаттар кхоачаш ца хилара бехке? Ховргдаьнх хьежача. Хьажаргъя вай С. М. Кирова цIерагIа культураш салаIаро парк. Доккха доазув дIалоацача парке шортта я таьнаш, кхийола бацара васажденеш. Цхьабакъда хIана Iай меттала ахьи я кIезига хул цига салаIа уха нах. «Фуд бахьа? Кагийча наьха, мехкарий, боккхагIчар сакъердадала малагIаш я цига моттигаш? Уж я хилхара плошадка, цIаккха эрга ца йоьха аттракционаш, иштта кхы а.

ХIаьта балхах мукъа доле цу дий цу тайпара лоедам боаца сакъердам бахьан доаде хьи безам боагIаргба культураш салаIарен парке я вахъ? Саго але торлурга: «Кхы а я цигаш салаIа моттигаш». Харц дац. Бакъда малагIаш я уж? Теннисах лоаве цхьаьша истол: шахматехи шашкехи ловаш багIачареи дукхагIа хул, уж хьа ца я хкоачаш, лоазар боалкараша гонаьха хьастараш: парка юкъе йоаллача боссейначу лодка хахка аргIах эттача, лодка хоахкаш йоацхлачулла ихоеза дуккагIа ха йоаш; нах хулача боссейначура хий хин-ханнахьа лувша да хуцарах бIехе хул массаза.

Цхьабакъда парка дирекце де дукха хIамаш да. Iай болх кIезигагIа болча хана, парка дирекце дикагIа вIаштIехьдаргда наха сакъердамегIа, саларгIатагIа паркие хе дIахьоргйолаш гIулакх оттадара уйла е. ХIана кхайкаш дикагIйолча аттракционашта конкурс? Затейникаш вIашагI а теха уйла хIана яц парке йоаькхаш йола хIара минут сакъердаме, наха салоIам хургболеш чакхьаргйолаш боах вIаштIехьбаккар дуцаш?

ХьалхагIа, наьха салаIара цхьа ди мара мукъа хе йоадача хана иштта лира латтанар из деш. Бакъда тахан къахьегамхоштта я хов. цIерна хоаш хилча паркна дирекцена а ха деза, из дош къоастаданза дагрдоацилга.

Парк. Из я къаьна я, къона а, болхлой а Iилмахой а беррига я вIашагIкхета моттиг. ХIана аьлча парке зовтIаш вола сат сакъердасагIа. Сакъердам — салоIам ма бий.

Парк сезонегIа боах беш я. Долче дувщаргда вай беррига сезонашка цхьатерра шина боаз бе безаш йолча учрежденеш. Хьажаргда вай кинотеатраш. Ала деза, уж а кхы Iаккха дикагIа кийчденнадац мукъача шин денна. Хьажал. Кхов гаргаьа — вIаьраска, шоатта, хIиранден — хIара города, юртий кинотеатраш кассашта юкъе дукхагIа очередаш хул, кхыча сайрийнашкарчул.

Хатта торлу: Фу де йоаш я цу гIулакха? Вайна хетачул дукхагIа ца вай кинотеарташ. Кинотеатр деций кIаьда креслаш а латташ, экран а йолаш, киноаппаратура лоаттае помещенеш а йолаш йола цхьацайолча учрежденей актови залаш?

ДукхагIча хова аьсса латт уж залаш. ХIаьта цу тайпара йоакхий залаш хIара йоккхача учреждене йолаш я. Хьажаргъа вай, масала, Нохч - ГIалгIай педагогически института актови зал, Грозненски мехкдаьтта института актови зал, иштта кхы дукха а. Цхьабакъда цу вай цIераш яьяча залаш яйлларе хилац балхах мукъа долча деношка наттаха мара.

Цу тайпара зал йолча хIара учреждене, предприятие партийни, профсоюзни, комсомольски организацешка торкалле дезаш гIуллакх из. Цо-шоай предприятешка, учрежденешка боах берриа лаьрхIа балхах мукъа долча дийнахьа кинош хьокалга, концерташ уттаддаргала вIаштIехьдоккхьа деза. Цу гIулакхо торо дулийтаргъа къахьегамхой мукъа ха дикагIа, пайданагIа, сакъердамегIа дIаяхьа.

М. РАШИДОВ.

ЙИЛЛАХА ЧАКХЪЯЛАЦ

1966 шера деза «Ингушский» совхозе хьалъеш латт контора, ремонтни мастерскеш. автогараж, тха боахама центральни усадьбера кхыйола помещенеш. Юахъе езаш йола котельни. Укх юбилейни шера — пятилетка тIехьарча шера шийлача мезашкен конторашкен дилагIа Iа доаккаргда тха совхоза болхлоша. ГIулакхерча наха, специалисташа. ХIаьта беррига бехк хьалаб аьча, котельни 1967 шерре а деза эксплуатаце дIалла езаш хиннача «Чечингсельстрой» треста ПМК-432 а ба. Тха конторе а хIаьта иштта ерригача цехашка а пийшкаш яхаац. хIана аьлча проектагIа паровой отоплени чуйилла лаьрхIадар тхона. Цу гIулакхо цхьанна тайпара цIенош дIоахле йиш йоацаш литад тхо. ГуйранIаш замалахьа тракторашта кхычa юртбоахама инвентарен ремонт ен боахка тха механизатораш шоашта бе на иштта боах бе йиш йолаш бац, хIаьта цунах тайпа ма йий цар еча ремонта дикаа а бIаьстан юкъе кхашка деча балхий аьттув болга в. ПМК-432 кулгалхой шоай декхараш кхоачашдьлад аьнна шек ца хилар бахьан долаш, керттерча дакъе, беррига пятилетка дехгIоа ца доаийтаьы дIаязай тха механизаторашта управленчески аппаратерча болхлоштеи, хIана аьлча царех дукхагIчарна шелала лаараш хинад. МалагIа бехкхокхам кул из ПМК-432 а хIаьта иштта «Чечингсельстрой» треста а кулгалхой бар, нагахьа санна ПМК-432 укх шера 39 эзар сома маьхе да дезаш хинна гIшаон балхаш 1,5 эзар сома маьха мара дань ца хилча. Нагахьа санна 4—5 сахь латта болхлой звено боккъонца дIатохалоре шин кIирагIа из болх чакх а баьккха. котельни эксплуатаце дIаала йиш хургьар. Котельнена тIайода газопровод йилла лаьнай—лаьтта тIахьаьрца дIа з къайла, газ хьахеца мара езаш яц.

Цул совгIа, ПМК-432 совхоза хьалъяь автогараж кхерамален техниката хьожача служба хIаналле а дIакъайлай, хIана аьлча венаш дийлхад, гIайбанта моттел яздачa плиткашта кIалхара хьалайжад. Цу подрядчико кхоачашланза Iалаьмате зукха балхаш юкъагIа а хуташ хьалъяьй механически мастерскеш. Уж кхоачамбоацараш бегаг а доахаш. 1970 шера 29 июне подрядчика вйкал юкъе а волаш акт оттакар 1970 шера 15 август хьатIакхачалехьа уж деррига кхоачамбоацараш дIалаха аьнах цар декхар тIа а нишм. Цхьабакъда, мел тамаш йолаш из хете а, таханалца цу дешах цар дахь хIана дац.

Цу тайпарча хьал тIа я 1964 шера «Чечингумводстроя» ПМК-1 кхаь юрта — СоагIанча, Долакоа, Советское йилла йолаьаь а йисте мацa яргъа на хови а йола водопровод.

Ер пятилетка дIайолаучa юхье лакхе йийцача кхаь юртасметни мах 465 эзар сом а болаш, газ чуйиллара керда проект оттаьа вIаштIехьдаьлар тха. Укх шера цу юрташка газ чуйиллара 20 эзар сома маьха болх бе безаш яр «Чечингазстрой» треста Сунженски специализированни гIиллой - монтажни управлени. цхьабакъда, халахете я, цу подрядчико дах цхьанна хIама лац хьа а сеа тоьал йоаца турбаш совхоза яхашка Iоахоесар мара. хIаьта севообороташ кхарарча цар тхона чIоаттIа поккъарле а ю. Пхи бохьло юкъе воьэнено цхьан бетта яргьар 20 эзар сома балхаш дaь.

Уж безача маьха турбаш хIама мукх а паш лаь. хIаьта нагахьа санна сиха сантарашка Iочу а яхха, изоляци а ль дIа ца къоле, кастта дIакхиньа кхоачалургйолаш я а. Подрядни хьосаче хьалъеш йолчу цу объектай а дуцкхача кхыча объектай а хьекъа массе нистане кахьаташ кхахьийтаI оаха. Цхьабакъда хIанзалца цунах хиина хIама дац. Цузухьа газетага гIоала ерри а дахккал лакхе йийцача гIишлой организашей кулгалхошка дахе белгатъяьхла объекташ, къаьста а котельни, гихагIа хьалъейта лаьрхIад оаха.

Тхо доглоахаш тешаш да хIана мукъагIа на гIулакх цхьан кога тIа даргхалара.

Аз.-Г. ГЕТАГАЖЕВ,
МалгIабека района «Ингушский» совхоза директор.

СОВЕТСКИ ПРАВИТЕЛЬСТВА ЗАЯВЛЕНИ

Вьетнама къахьегамхой Парте Центральни Комитети Вьетнама Демократически Республика правительствай американски авиаце Къилбехьен Вьетнама территорe тIа варварски налеташ ярнен ДРВ-ана дукъалара фецара тIом шербе США администраце кхерамаш даш хиларцех дувзаденна дакъен нахага кхайкай. ПТВ ЦК-аси ДРВ правительствасп халкъ а аскар а тIаьыйхар американски агрессена духьал лоаттабеча къовсаме мутIараш яхь а чIоагIагIа кхогадара, тIема визаш кхы а чIоагIагIа тIема кийчдара, фийлал лакхъяра, социализм хьалъеча керда толамаш дахара.

Советски нах массаза а чIоаргIа тераж тIабохийташ лог ладаша хьийжад, хьежа а хьеж вежарашка долча вьетнамски халкъо агрессорашта духьал лоаттабеча турпала къовсамга. хаддаза массе оагIорахьара новкъостал а ду, хьал а лоац из. ПТВ ЦК-ан ДРВ правительствай вьетнамски халкъага аьча кхайкаралах социализмана карагIдьннарош лорадара. империалистически диктатах моха ший лоIаме хилара а цун кортамукъаленна а тIахдувдарашта духьал лоаттабеча къовсама дIахо а Вьетнама патриоташ оарцагIбахара тIаберабаь лоархIаме тIа лерхI Советски Союзе.

Халкъий машарен кхерамалени хьашташ деза хеташ бола беррига нах вгIаза па болаш бусаргбац ДРВ нах бахача пунктанта американски авиаце еча варварски налеташта, хIата иштта суверенния ший лоIамен йолча пачхахьалкхенаа — Вьетнама Демократически Республикана юха а бомбаш етта йолае яхаш кхерамаш тIатувсаш США президента аьча къамаьла а. Дунен халкъашта юкъерча бокъон нормаш гIожа телха а ен, ДРВ-ана бомбаш еттиега сецадара хьакъехьара ший дола декхар телха а зеш, доеш «сийлелца» политически къоастале тIерташ хиларах шерра рекламировании заявленеш а ен, Вашингтон гIерт США империалисташа де лерхIараща жен лургдолаш Индокитая проблемаш иштта къоастаяр да эдар духьа маллагIа тIема провокацеш хьалхехьа а бакъе.

Къилбехьен Вьетнама духьалара варварски тIом, Къилбаседа Вьетнама маьршача горсашта юрташтен духьалара фецара пиратски налеташ, Лаосера тIема интервенци, Камбоджа суверенитет йохаяри цунна духьалара агрессии —цу дерригаце а американски военщина тешам ца боккъарал совгIа, кхы а чIоагIагIа гIуллакххоло. Вьетнама халкъий лоIам низаца бохабе деш йола лоархIамаш тIехьале йоацаш хилар.

Шин шу совгIа ха я вьетнамски денах йола Парижера переговораш ю. Цхьабакъда, американски викалаша леладеча гIуллакхашка хьежача, уж переговораш духьала манев мара яц, хIана аьлча агрессини тIом сопабарен вьетнамски халкъа дIаяккха йиш йоацача бокъонон дагалоахкаралнеи маяккхара решенеш ергйолаш барт барен безам болаш хIанзалца цхьаккха хIама аьаад.

Иштта йола политика а луиаш, сенга кхача гIерт США? Гучеи, цхьан оагIорахьара тIом «цунна «вьетнамизаци» арах тарра дIахобахьар, вокх оагIорахьа — переговораш вIашагIкхийттача Штаташа дилза Iалашдеш ескар долча Сайгоне халкъа духьалара режим лоаттаяри США тIема пландараш йолаш Къилбехьен Вьетнам чIоагIьяри за. Нагахьа санна США хьалхеле лелаеча лехелапа из иштта дац йоахе, тIаккха цар из гIулакхаца дIаяхьокха йиш яц дуццалге йоацаш США-ан цар союзникайи эскараш Вьетнамера арадахари деррнгьакъара хорбажаш дара Вьетнамера даш къоастадарен аша лерттIа хьалаш Iалатдергнала чана йола къалиниони правительство хьае раьза хилара.

США политика оттаешта хьала зан оакхарий тьесане бомбаш еттара наькъаца а тIема «вьетнамизаца» яра наькъаца а шоай дулаание гIулакхаш Индокитае чакхдоахалургдоацилга кхетаде.

Бакъдараш тешал ду вьетнамски халкъо агрессорашта хIана теххага лакхдуш хилара: цкъарча моастагIчоe духьал лоаттабеча халара къовсаме чIоагIалу Индокитая патриотий зоттаIала декал дола барт — цхьоагIон ПТВ ЦК-ан ДРВ-а правительствай хкайкарал вьетнамски халкъо хьа барт а йолам хьаллоацаш хиларо тешавеш бакълу. Вьетнама духьалара агрессорий кердача провокацей ка ярг ца хилара.

ДРВ хьакъехьара США-е леладу керда агрессини гIулакхаш харпахьа хIача лаьрхIар Варшавски Договора юкъе даьа доацача социалистически пачхахьалкхенаша укх шера декабрь бетта юхье Берлине хиннача Политически консультативни комитета совещане, цу пачхахьалкхенаша чIоагIIар Вьетнама, Лаоса, Камбоджа халкъашца шоай барт — цхьоагIо хилар тIехьа тIайоагIача хана тIема империалистически интервенци маьогта хьалалца шоаш кийча хилар дIа а хьайкадир.

Пролетарски интернационализма принципашта тешаме йолча Советски Союзо кхыча социалистически мехкашца цхьана бIарча хьаллоац Iалаьмате чехка американски агресси дIаяккхар, дунеце йоацаш Къилбехьен Вьетнамера США эскар арадаккхар, ший чура гIулакхаш ший лоIаме къовчаце йола вьетнамски халкъа бокъо лархIар дIадехаш йолча ДРВ правительства шийсхон позици йиза хьаллоац.

Советски правительства йоагIаш йола выводаш ергъа межараша йолча пачхахьалкхена — Вьетнама Демократически Республикана духьалара провокацеш кхерамаши кхы а шерде гIерташ хиларца. Дика кхеталеш хила деза ДРВ-ана духьалара провокацеш дIаяхьаро, Индокитая хьакъехьа кхы а кхерамаш тIаоттаде гIерташ хиларо Малхбузен Азерен ГIаьнарча Малхбоалерен хьал кхы а чоалхане доаккхаргхилар. ГIулакхаш иштта латтарах бола бехктоаххам ший ерригача халонца тIабуж Америка ВIашагIкхийттача Штатий правительствана.

№ 24 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Кена а теха арадаьннад аргIахара КПСС обкома агитаци пропаганда № 24 йола отдела «Агитатора блокнот». Цу тIа ба КПСС ЦК декабрьски Пленумах бола хоам. Агитаторашта политинформаторашта долча новкъостала арадаьккхай «Общественность советски правопорядок лорадеш» яха Нохч-ГIалгIай АССР прокурора заместителя И. Албастова статьяи советски правопорядках йолча лекцей а беседай а тематикеи.

«Заочни школа» яхача кердача раздела тIа я «Политически агитаце ленински лардаш» яха Е. Варавиний статья.

«Агитаци опытадара» яхача рубрикана кIал я «Ахь вIашагIъелларош» яха КПСС обкома инструктора В. Тамбовцевеи «Агитаторий беседашкара моральни стимулаш» яха КПСС Шелковски райкома агитаци пропаганда отдела заведующе Л. Андриановен статьяш.

«Вошал йохаргйоацача цхьогIени партеш» яха А. Давыдова статья хетаь я СССР социалистически содружества мехкашарча договори гIулакхашта.

ПИСАТЕЛА М. МАМАКАЕВА 60 ШУ ДИЗАРГА

ВАХАР—ПОЭЗЕЦА

ПОЭТ ЭГГАРА дикагIа вовзийтарвеа цун стихаша, олаш да. Из белгалла да а да шитта.

Мамакаев Мохьмада цIа юкъе боацаш дувпа йиш яц советски нохчий литературах, хIана аьлча из хьадолалучча лаьттара а дуккхача кьамех латтича советски литература дахьа а хиша дIаэттача формага диллача башха-дикей чулоацамга диллача дIахьейи долча, литература гIалий ларде эггара хьалхара кхера билларех цаI а ва Мамакаев Мохьмад.

Мамакаев Мохьмад Амаевич — Ачхой-Мартанерча нохчий ахархочун доI 1910 шера 16 декабре ваьв. ЗIамига волча хана вжсар из дашна доцаш детдоме хьалхийвав.

Бох вахар мишта вийдедна хургдар дувна хала да, нетахьа сайна хургвола поэт кордачахахара наькъ тIа ваьккха Советски Iаьдал хиннадецаре. Школа йистеяьккхачул тIехьагIа Москве Малхбоален халкьий Коммунистически университете дешаш вода Мамакаев Мохьмад. 1927 шера цига парте членалла дIаэц из. Университет йистеяьккхачул тIехьагIа Нохчийчохьа юхавоагIа М. Мамакаев, укхаза дIайолалу цун вахара бакъонна йола школа.

Тоьал зIамигта волча хана тIабахаб цун безам литературана. Мамакаевна эггара дукхагIа езаваьна поэт хиннав М. Ю. Лермонтов. Цун дукхха а произведенеш йиьлагIча классе деша ваIаш а тIехьа дигахьа хеш хиннай цунна. Кхы а хьалхагIа хезки дукха дезаденнеи хиннад цунна вайнахьа дIадахача вахарера башха-дика нохчий халкъа турпал-эпически иллеш, дувцараш, фаьлгаш. Хургволча поэта боккхача лоархIаме хиннад нохчий советски литература лард еллача Бадуев СаIдаццара доттагIал. Иа а иштта ший творчество хIаьтта дIайоласенна хинна цу хана.

Батаха буьйцам а аздь литература а дукха дезаро догъотуйтад цун вахарах йола ший уйлаш дагардарашн дувна. Иштта хьахилар плхайтте шу даьннача зIамигача сага эггара хьалхара. «Зьламха» яха стихотворени. Цу тIа дика аьттье а боалаш поэта хьалекта пу цкьачча халкъа турпала. гIор ваьнначa эбарга Хоарачой Зелимха боарам боацаш майра гIулакхаш. ХIаьта цул тIехьагIа цо цу даьннача гIолла, 1923 шера. «ЦIена доза лоамаш» яха ший эггара хьалхара турпал-исторически поэма язъю Мамакаева. Цу поэма, поэто цо деча тешалагIа, бокъонца чIоагIйир цун уйла ший вахара ниъ хаьржара.

Мамакаевна чIоагIа пайдана хилар советски литература юхь йоазаьна А. М. Горький, гIоралниче «Аьшка топтола» авторах А. Серафимовичах, поэтах Э. Багрицких, эрсий кхьча писателах 1928—1930 шерашка из веттаваьлар.

1934 шера Мохьмад СССР писателий Союза членалла билет дIайийнача эггара хьалха цунна деана книжка А. М. Горьке ший куьже тIа а лаьтташ дар, хIаьта цун дIахорча творчествана мах бовь варгвоацаш чIоагIа алинни яьй поэта дакъа а лоацаш хиннача советски писателий Хьалхарча съезло.

М. Мамакаева поэзе чIоагIагIачеи къьагIiеи оагIоех цаI сенах латт аьлча, из латт, цун чухьара образ кIоарга хилар, цун поэтически дешаш маIан кIоарга долаш уйла тIаозаши хилар. Формана хIана лелаян вац поэт ший йоазонна. Цудухьа хургдолаш да М. Мамакаева ший вахар стихаша хьахьокхачи хилар, шин дешаш аьлча из да поэзецара вахар. М. Мамакаева поэзена абстрактни лирически турпалаш корабоагIаргбац шолна, пхьабакьа, ше ма варра бIаргагуша шоана цу тIа поэт ше а гIайгIеи детагIоле цунца йийкъа бола реальни нах а. М. Мамакаева стихаша хьахьокх советски сага белгалагIа йола оагIош, дIадахачеи хIинзарчеи вахарпаш цун буваш, из бокъонца ше ма варра а цудухьа стихаш ешачун дего из къоабалваш а хетавеш а хул. Цудухьа авторо шийх а ший хиларча нахах а яздь поэтически дуцар долаш санна хет М. Мамакаева стихаш. Цу холу «Наьнацара къамаьл», «Майрачарех дола илли», «ДоттагIа», «Бирса хинна хилийта шераш», «Вай майрра къийсар...» хьаьраш санна йолча стихашкеи поэмашкеи.

М. Мамакаева образий дагардараш уйлаши цIенача дег тIара йоагIаш я, хIаьта цIенача дег тIара йоагIаш хилча вайна хов, уж дешаница дукха йIаькъа ца хулта. Цудухьа дешаш кIезиген чулоацам кIоарген болаш хул М. Мамакаева произведенеш. Поэта дукхача стихаех республике шерра довзаш дола иллеш даьд. Уж юкъедоацаш хилац Вайнахьа иллеи халхарен ансамбла репертуар, радион теленденей фонотека.

М Мамакаев — поэт-новатор. Гуманизм, халкъа гIуланха оарцагIвалар, интернационализм, ший халкъа вахарера корда дар бIаргаго а хьахьокха а массаза а лоаш хилар, цун дикагIа йола оагIош хоза а детаи хьахьокхар, керда социалистически вахар хьалхара цунна ноагIаре еш мел долча хIамашта къовсам лоаттабар, цунца белгалйоал нохчий поэта новаторство.

Къонахчаш мутIахьа хилари — иштта чулоацам болаш я М. Мамакаева поэзи. Вахара, цо дагадоацаш хьалхашка уттаеча хадонапта духьалъотта къонахча дахкенна, партена цIе кхеьча лаьттанна даим къона латтача доамашта боарам боацаш чIоагIа мутIахьа хилар — иштта ба М. Мамакаева стихай чулоацам.

М. Мамакаева творчество кIоарга идейности партийности йолаш я. Общественно-политически дешашта цIанкха а юстара лаьттац поэт. Цунах дог тешадара кхоччам ба дыпа хариол моттийта леладу хIаманаш майрра хьагчадоакхаш йолча цун дукхача стихаех цьнане цIи хьакхача. Вай лепошка а ший лоархIам бовза йола из тема поэто ший творчески накъ хIаболабеча юхье гIоттаьй, хIаьта из дIа ца кхоссаш тахаленга хьа а кхаьчаш «Шейхага дахьийта письмо», «Дьала волча хьоашагIа», «Воккха саги Iоажала», «Iоажал», дукха хьыраш.

Нохчийн эрсийн меттала Москве а Грозне а къаьст-къаьстача итт соагIча сборника тIа араьннача цун дукхача стихаши поэмашеи («Са путенка», «Арсуна йистера Iуйре», «Наьнацера къамаьл», «КхертIой а лун», кхыдараш) Мамакаевна тешал ду кIоарга къаман а ший тайпара а поэт из хилар хьахьокхаш, цун поэзи белгалйоал философехи патриотизмахи йхза, тахапарча деша хьаштдолаш халарца. Цхьабакьа, цIенача къаман дег тIара йоагIаш йола уйла массаза а интернациональни хул, моллагIча къамах волча накало хетаеша тIаэцаш хул. Цудухьа нохчий писателя произведенешкара турпалаш къоабалбаь тIайийцаб нана-республика доазонел гахьна араьха.

ТIеххьарча шерашна художественни прозана тIамйирза М. Мамакаев. Юххьанца дуццараш очеркаш яр уж. Иштта хьахилар «Ща болабенна», «Дахьея кхыкьаз» яха книжкаш. Масса тайпара я М. Мамакаева дувцарийн очеркийи тематика, цхьабакьа, уж ерригаш а цертэра — цхьа уйла чулоацаш я. Цар хестаду къонахчал, доттагIал, иIаши вовкъостал деши массе тайпарча къамех болча советски нахьа декадера гIулакхаш карагIдуьла нийча хулга. Шоаш ма дарра интернациональни ха писатела дувцараш.

Писатела дувцарашн очеркашн, шеко йоацаш, опыт, гоззал, хьинар эшаш йолча эпически жанрага кхача гIеоташ тIемаца аь разведка яр. Ший перона кIалхара арадоалача йоазонтара доагIар диаза хьадехаш хиннача Мамакаевна ткьаь итт шу соагIа ха йиша шерача социальни политпаш тIа боах бе ший торонаш хилара теша. ХIаьта цуна ший дог тайшачул тIехьагIа, цо дIайолайир ше мел аьккхача хана дег чу лаьтта темаш образашн. Укхаза а тешшаме дIабихьар цо ший ниьк: цунна хьаит да хьонахчал долча махьа гIулакхаш, толашагIа йола иденаш чхикхьахар, паргIато котьлакхар дукха шоай са ца кходеш цар чахкдоахха гIуланкаш. Иштта хьахилар тешаммеча ленинни Шериппов Асланбека сийлахьча, цацлургдоачача революционни гIуллакхашта хетаяь «Революце мурд» яха роман.

«Революце мурд» яха роман къоабалъяьй советски критикаца интернациональни советски читатела.

Цунна тIеххьа араьлар шолагIар — «Зьламха». Цу тIа писатела хьахьекхай гIорвьннача халкъа чIир лехачун, легендарни эбарга Зьламха сийдада образ. Дукхьанха язъяьча стихотворене тIарча турпалах шовзткъа шу дахьначул тIехьагIа, йоккхача романа турпал хиннав.

Укх тIеххьарча итт шера Мамакаев Мохьмада чIоагIа къахьег «Орга» яхача республикин писателий Союза альманаха редактировани еш. Альманах бахьан доацаш нохчий литературера керда цIераш яйай зайнаьна книжкаш дешарашта.

Тахан, Кавказе лоамаш хесталечун кхоазткъа шу дузача дийнахь, ала догдоагIа: веза Мохьмад Амаевич, кхоазткъа шу хьалхагIа цу декабра дийнахь Мартан ихача нохчий ха йисте хьо вань хиннавепаре, гIеттаи даим къоначен хьакъдолечен лоамий боахьац тIа а дуьлаш, цигара уйлано чу ма лоашна болча Советски мехка гIолла иллеш дIаметкадеш бола воне, хьакъале, хьинаро даим къона латта кхоих боацаш хургдоо тхо тахан.

Поэтй дог сатем боацаш хилар дика да. Геттера дика! Детталулда из, кIаьд ца луш! Ха йIаьха аийла цун!

Юсш Iа АЙДАЕВ,
филологически Iилмий кандидат.

М. МАМАКАЕВ.

ЗАМА

(Хьажидацарей безама).
Зама, сих ма ле, са зама,
Битал-хьий цхьа зIамииг ниъ сона.

Со вахарах Iебавац хьона.
Даьза са дукха да хьона.
Тахкаша дукха я арэш,
Язхана дагахь да иллеш.
Сай уйла дIахайта кхераш
Гаьннара кьахатаца еваш, —
Сай безам леха ва хьона.
Сатуйсеш кIайненнаа хьона.
Со хьогар сибар д лехаш.
Зама, сих ма ле, са зама,
Со тахан раьза ва хьона,
Дунена хур бетташ воагIар
Сийнача мохкаца воагош,
ХьагIаца цIий мехкош воагIар
Готтача лахьтийчу сенош,
Дажлайй цу тIехкий мурца
Вай лаьтта берите хьувкьом,
Селханна еш я дьо нийсхо,
ГIелавьчун дог-уйла дехкош;
Атта ма халонна хувцаш,
Хийлане сонта дог эгош...
Зама, сих ма ле, са зама,
Битал-хьай цхьа зIамииг [illegible]

Сай дагтар доша аьшн вахьнавал.
Дунеичу аз йита сий лер яц,
Вахара зиз тоха кхайнавац,
Езачох бIарг теха аьшнавац,
Ма хетта барт баьккха Iебавац,
Дай-мехка деккарех аьшнавац.
Из сона массерел дезагI да, —
ДIа ма луш се кхилхар кхераш ва.
Дай-мехка сийлахьча деккара
Дунен чу масса а вахка вайя.

НАЬНАЦА ХИННА КЪАМАЬЛ

(Поэма тIара дакъа).
«Нана» — хьоа сийрда,
дуненчухь кхы дош дац.
Хьо йоацар дегацар ца хаддаш
йIоахо ма.
Хьамсарча Дай-Мехках —
нана-мохк алар а.
Да хьона хьа безам бун
боацаш хиларца.
Нана — хьо дика да, дог-
йIоахо хьоца а.
Берал Iа кIалхардоаккх
халонна, балийна,
Бирсалла хьалсуслаш
дикъдениц докх дарах.
Нана, хьа безам цIанкха а
кхоалаш бац.
Хьо цаI а, нана, ца хиддаш
низ луш яр.
Къовсаме эттача дIайха нулг
кхоадош яр.
Наьна сай ца дош вар хьа
яйна вусаяа.
Халкъана гошвенна, дунеах
хадалеа,
Сай наьних со ваьлча,
къоалам хьакховдабьр.
Наьна цIи са церчу йIовхонца
лораьяр —
Аз баркал оал, хьона кхедаьел
дег тIара.
Iа Iалаш ца вича мел хьинар —
вагларгдар.

ЛЕНИНА ФУСАМЕ

Со Ленина фусаме вода —
Сай дагьа тIаводаш санна.
Со шортта наIарга вола.
Из сайна гургволаш санна,
Чухь вац из, хIана йоах сога?
Из бакъдац, ма ала новкъост.
Ленин ва массаза соца,
Эшшача сога кулг кховдош.
БIарг телеш вела а къежаш,
Гой хьона, дIа воагIа Ленин?
Новкъост, из вайцига веша,
Да санна, вай лоархIаш веле.

СЕДКЪА

Лаьрхкхa со хьога хьажа
сацар,
Хьо хоза ба вьина дац:
Со санна, дIа хаьвка, сай эзар
Хьога хьежаш латтандаь сенна.
ГIалгIай меттала яьхар
М. С. ПЛИЕВ.

Редактора зам.
А. А. МЯКИЕВ.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

19 декабре

Химикий культура Дворец. 10.00. Химкомбината командашта юкъера волейболах ловзара спортивни яьхаш. 15.00. «Советий мехка вах со» яха берий утренник. 17.00. «ЛадувгIалаш шоашта дукха езача эшарашка» духовой оркестра выступлени.

Политически просвещене ЦIа. 17.00. «Фуд бюникка яхар» дукхача нана лаьрхIа лекци (лектор «Знание» яхача общества доцент Н. А. Рашкевич).

Пролетбара цIерагIара культура ЦIа. 13.00. Брака торжественни регистраци ю дп. 20.00. Халхарий сайре.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 17.00. «Сага тIерея детен хоздаь яха диспут (завода общежите).

КИМ цIерагIара клуб. 20.00. Кагчахой салоIама сайре.

20-ча участка клуб. 18.00. «Ленини боахин» яхача литература тематически обзор.

20 декабре

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 9.00, 11.00. «Пионерь» яха театр йолх беш да. 12.00. «Цхьавий вай партия» яха берий утренник. 15.00. Духовой оркестра концерт. 15.30. «Атеиста» клуб. «Космос караерзаира советски Iилма карагIдаьккхар» лекци. «Атеист» агиттеатре спектакль. Тематически киноп хьокхаргда. 16.30. Йоккха зал Эстрадни концерт. 20.00. Халхарий сайре.

Химикий культура Дворец. 11.00, 14.00. «Шелестов Антоп вахаон хаццахь воллеп» ТЮЗа спектакль.

Крупскаи цIерагIара культура Дворец. 9.00. Комсомольски иллей районни фестиваль.

Просвещене болхлой республикански ЦIа. 11.00. Хьехархой ветераний клуб. «Воарха оагIош».

«Красный молот» завода культура ЦIа. 17.00. «Вай поэта ший юбилейна» беседа. 17.00. Миниатюрий театр.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 11.00. Берий утренник. 10.00. Комсомольски иллей районни фестиваль. 20.00. Халхарий сайре.

КИМ цIерагIара клуб. 14.00. Берий утренник. 17.00. «Сага вахар дIахьдара Iилмон дынон яхар» лекци.

20-ча участка клуб. 18.00. «Лаьтта агарах Iилмон дынон яхар» лекци. Тематически кинош хьокхаргда.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грозней мохкаш а йолаш, лоадама йоачан а йоацаш, дехкъа ха хилалехьа цхьаша йолча моттигашка дохк а доаллаш. малхбоалехьара гIийло, гIаьххьача боарамга кхоачаш мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура республике гIолла 1 градус шелалгара 4 градус йIовхьалга кхоачаш, Грозне, 1—3 градус йIовхал йолаш хилеп тарлу. ДIахорча шин денн шин буси морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екха а екхаш цхьацайолча моттигашка дохк а доаллаш, хьалхарча юхьига юкъ-юкъе лоа а лелхаш, хьаьа лостам боацаш, гIийло, гIаьххьача боарамга кхоачаш мух а хьекхаш ха хиле а фегара температура бийсашка 2—7 градус шелал йолаш, деношка 3 градус шелалгара 2 градус йIовхалга кхоачаш хиле а тарлу.

Метеостанци.

Госпитала—25 шу

...Iуйре. Палаташка гIолла ловраш, медицински сестраш лел. Унахошка хьожаш ба уж. Цхьабараш бийрзо тахан арoбоалаш ба, вокхаш хIанз мара хоачуйцабац.

Массаза иштта дIадоладу Республиканска тIема инвалидий госпитале болхлой ди.

ТIом лаьттача кхазача шерашка школа хиннача здание эвакогоспиталь яьр. Цига санитарий поездаца, самолеташца хьаккхуьлар чоаман ханна нах. ТIом чакхбаьннача тIехьагIа 145 шера декабрь бетта дена тIем тIа доквалоацаш ханнарошта лаьрхIа госпиталь дир цох.

Цу хана дена 25 шу даьннад. Укх деношка из сийлен цIей дездеш ба госпитала болхлой.

КIезига хуннавеш хиннадац госпитале цо хана дена. Палаташка, дарбан кабинеташка керда медицински оборудовани, аппаратура оттаяй, эшаш йола помещенеш хьатIаьй. Госпитале йолаш я столови, парикмахерски, клуб, библиотека. Каст-каста концерташца бахкий хул йоспитале цига дешаш педагогически училища студенташ. ТIом бен хиннача ветеранашца кагирхой вIашагIбеттадуш сайреш дIакхух.

Ветерааншта дарба деш ба деккха хьинар, говзал йола медицински болхлой, Госпиталь хьайийлача деношка цига кхачаваш ба Нохч-ГIалгIай АССР часлуженни лор Ф. Я. Алексопольский, РСФСР заслуженни лора цIи лелаю харуре М. Н. Перестенко. Говза лораш лоархIаш ба: К. А. Арзуманян, Р. Л. Кочиева, Е. В. Тараканова, А. Г. Абазова медицински сестраш В. П. Горковенко, В. И. Серошган, кхыбараш, «За трудовое отличие» яха медалаш енна ба уж беррига а. Укх шера В. И. Ленина юбилей езеш кхы а «За доблестный труд» яха 20 медаль елар госпитала болхлошта.

Шоай дика терко а еш дарба деча лораштa баркалаш яхаш дукха кхьоташ ях укх деношка тIема ветеранашкара.

С. ВОРОНИН.

Сурта тIа. 1-ГIА СУРТ (аьрдехьара аьттехьа) хьалхарча мугIар тIа: госпитала ветеранаш К. Попова, А. Абазова, З. Гаврилова, шоллагIча мугIар тIа: С. Аганалова, А. Матвеева, О. Попова, В. Рыбалкина.
2-ГIА СУРТ. (аьрдехьара аьттехьа) цIа хаза лораш Ф. Я. Алексопольский, М. Н. Перестенко.
И. ПЛИЕВА суртаж.

Доьзал дехьара

АПН телетайпни лента тIара

ХАРТУМЕРА СОВЕТСКИ КНИЖКА

ХАРТУМ. (АПН соб. корр.). Укхаза нах чIоагIа тIаккхуэш дIайийдир дохка оттадь хинна советски литература. Демонстрацийн зала чаргIатача ченах СССР-е кепатеха Iарбийн англичаший меттале арадаьнна книжкаш журналаши, хIаьта иштта маркаш, эльбомаш, пластинкаш, портреташ, кхыдараш дохка таха яьй.

— Советски книжкаша чIоагIа тIехьакхув Судане, — хьакхайкадир чыставка вIашагIтехарех цхьанне Хоссанейн Хасена. — Укх шера тIанз шоллагIа оттаю цхьа выставка. Хьалхаръяо толаме укххьалар апреле В. И. Ленин ваь 100 шу дузача деношка нийсьхоргIолаш хIайчаьяр из.

Ленина балхеш тахан а тIехьа кийечар эггара чIоагIагIа уйла тIайоэнйташ да. «Ленинтара жолаш хорадоагIа тхона вахаро тхоашта хьалхашка уттадеча дукхача халкъарашта», йоах Судене Къулбехьарча къаьнача хьехархочо Симон Нгонга.

Дика дIадода Судане Iилма-техническй литература эрсий метта учебникаш, словараш, берий изданеш.

«Малхбузехьара Iалаьмате дукха тха чехка кхухьа къемат дувна хомиксаш санна доацаш, советски берий книжкаша дикен машарен цееш ях тхона. Оаха гIаз а ласе деш уж тхоай берашта», — аьлар шун корреспондентага выставкера ийца книжка тоа гIадваха кхIадаь чаркIа хоадлена вIачигача Ибрагима Дауда дас-ненас.

ЛАЬТТАННА КIАЛХАРА МЕХКДАЬТТАХОЙ ГIОНЧИЙ

БУДАПЕШТ. (АПН корр.) ВНР столицера Панчахьалкхеи геологически института Iилман болхлоша мехкдаьтта доаллача лаьттан гIовнешкара, эггара хьалхарча аргIана хIанз лакхаш доагIарашкара е мехкдаьтта хьалдаьккха цаьннад аьнна тетарашкара мехкдаьтта аласмдакккара керда метод кийчъяьй. Новкъостала порцагIьяхай цар микробаш.

Уж укх тайпара деш да. Специалисташа хьакъоастаяьча скважина чу тIехьарa тIабеча назаш чуйохийт эшшача «фух» йоа микроорганизмай штаммаш царна юкъ смеси юкъе йола сусензионни раствор.

Лаьттанна кIалхарча мехкдаьтта Iама бух тIа кхьча бактереш сихха еба йолалу. Оилзавлаш цар бу бола баьхан долаш тьяхал Iалаьмате дукха газаши поверхностно-активни веществаш оалаш хараш. Цу чIачай ваьянегIа чIоагIлу гIопашкарча коачала дасленн, тIаккха юха а кIеж етта йолалу скважина.

Микробашка фу «хьал» да а цар «болх» мишта бу а даим хьеж къавстта шоай гайпанча контрольни скважинашка гIолла. Лаьттанна кIалхарча гIонхий хьинар хьаллоаттадара уж хан — ханнахьа «кхаба» еза белгталара та массаза ия зоаре керда смесь чуйохийт скважинашка.

Промышленни масштабе эггара хьалха ечаа эксперименташа бакьлар мехкдаьтта скважинай дебит лакхьоай керда способ чIоагIа пайдана хилар.

АТАСКАДЕРОРА КЪЕМАТ

США набахтенашка боахкараштa ю акха эксперименташ

Малхбузехьарча пресса наг-нагахьа низткъа хоам бора. Америка ВIашагIкхийттача Штатий набахтенашка лийца боахкарашта медицински эксперименташ ю, яхаш. Цхьабакъда, хIара цу тайпара хоам массаза хул Iаьдалаша цу сахьате хабар арадоккхар из харцбеш. Иштта хIанз а хайнеш дунен общественноста наха акха экспериментащ, уж боабара кхерам болаш йола эксперименташ еш хилар.Ший эггара тIехьарча номер тIа цу хьакъехьа дувц кIиранна икъаза арадувлача «Шпигель» яхача малхбузенегермански журнало.

«Лийца боахкараша, — язду журнало,— лазар чIоагIа хиларах узамаш дора, йоазаргIоаначе йоалаш ИIрчаьнача цар юкъмарой бос бахача цIена тIа гIолла хьацара кIежараш Iоухар. Цар пхьарсаш алаш делча санна узалора, гиччигашара цIий пхьаьнаш сайсадар. ХIанз-хIанз желхаргIа-кх уж зама хеталора. Са чудоацаш санна дар пар яхьаIамаш, хьисап доацаш цементан тховнагахьа лекхар бIаргаш. ХIаьтта такхарг кач техача мушах мукъабаьхача е чухьувзача хиво кIоаргга къайлабихьачара хьалбаькача наха тIера сибат дар царна тIаханнар. ХIаьта из дарра аьлча уж бар Калифорние кхача штата набахтенашка лийца баьхка нах. «Сусенилхолин» яха керда препарат сага мишта Iатть хьожаш тохкаш баьб цу наха».

Из малхамент лийца боахкача зета лазар хоиши боала нах мишта Iатть хьожаш хиннаб Атаскадерон Вейкавеллон набахтенашкарча наха. Керда средства, царна хетачох, леларгбоацаш, воацаш доахаргдоацаш, вIашгIелвдоаца гIулакхаш лелалергдоацаш, къоал дерглоаш юхабетт нах. «Шпигела» беча хоамагIа лийца боахкача дуккхачар мукъабеннабац шоашта эксперименташ е Кхьметтел эггара юхамачахьа баьина катий нах а, аьнна Артур Наганда, Вейкавеллерча набахтен керттерча психиатра. шоашта эксперименташ ейта ахераш безем боацаш хиннаб.

КIезигагIа яле а 10—15 американски набахта дунен тIа мел йоакхка ха лийца боахкаш «акх» е йIаьхьача ханна лийца бахка судамаш яь болча зуламхошта яьй цу тайпара эксперименташ, уж шоаш раьза а хиша ю яхаш бахьан а уттадеш. Судамаш яь бIаьш пах камерай цхьаргIа-гIаралта кхие кIагора а хайна балгIар, опыта чуоттаь форда хьакхилгаш санна шоай аргIа хьахачарга хьежаш.

Ераш а кхы а факташ. Дерментхя набахта лаьпа воаллача ткъаь ваь сага тIера 27 проценг дуух дешад укх тIеххьарча шина шера. Из за сага доза хупалалара бахьанаш малагIаш да хьона моттигерча университета Iелман болхлоша парна тохкивпаш дарах хьахнпар.

Атлайта яхача городерча набахта (штат Джорджия) лийца боахкараша «шоаш раьза болаш» яхье аьнна Пентагоно ахча а телаш чакхбоахача тохкамаш програмиина яхье. Хорш хьово лазараш тохаш хиннаш царех, пул тIехьагIа во хьал долаш бетташ дахьад нар. Къулба-Малхбоален Азерча тропически яхоарадхапа къовсам лоаттабара аьттув болаш йола керда средстваш кийчъяр духьа ябь «эксперименташ».

Шоалте ракоен лазар тохийта раьза хиннаб Отайс лийца боахка нах. ХIаьта пхьаволча «раьза хиннарошта» лейкоемия яхача лазарах памогаш бериш цIий техад.

США ахьаа набахта полионаелита вирус мишта Iатть хьожаш тохкамаш даьд. Цул совгIа, ДДТ хийтай лийца боахкарашка са мел доалла хIама лора Къулбекьен Вьетнаме шерра чугувсаш йола из дефолиант наха мишта Iатть тахкар дуьха.

ХIанз 4 шу дизад Рошерон яхача набахта боахкача наха тохкамаш а деш микробиолог Уиллард Форвей Техасски университете холерина дуьхьалара вакцина кийчъеш вола. «Нах бакъахьа боахача» филодельфийски цIагIа лийца боахкача наьха цIоха доагадаьд тIехьагIа шоай тайпарча препаратанна цунна дарба дар духьа.

Лира режим йоача, шоашта тела хаваш йоахаш бараш, дукхача даьхье, рецидивисташ а болаш йолча американски набахтенашка цхьабараш раьза хул шоашта тайп-тайпарe эксперименташ ейта. Кхы чIоагIагIа чалхе шоай хIама дап аьнна хет цина. ЧIоагIагIа хилча а лира режим йоапача набахтен госпитале Iохахкар мара кхы хIама хургдац.

Кроликашта санна шоашта опыташ ейта а раьза хул лийца боахкараш, хIана аьлча набахтарча вахарах шоаш къамарге кхачадиа хьалбизандаь а цхьацца бахьнана шоай чкьа аттача дакхарга дог доахаш шоаш боландаь а. Из теркал а деш, цхьаболча американски медикашта хетачох, зуламхой — «экспериментан ира дика материал е, хIаьта «из материал», аьлар цхьа американски Iилмахочо ший британски коллегага «шимпанзе яхача майнала хукка а караIа я».

Цевоаккхаш болча «Шпигело» баьча хоамс тешаь ду, шоай хана кхоалгIча рейха «зувераш» шоай цIи хIахозийташ» яьраш санна йола азамаш тоаме дола эксперименташ чIанз ВIашагIкхийттача Штаташка а наха еш хилара.

Б. АНДРИАНОВ,
(АПН).

ЛадувгIа, хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ
19 декабрь

12.15 — Фигурни салоаш хахкарах йола дунен халкъашта юкъера Московски турнир. Спортивни хьахараш. 13.00 — Документальни фильмай кинозал. 14.00 — «Къонабарашта йола экран» (гIалгIай меттала). 14.20 — «Выксунски мастераш», «Боккарени» а яха телевизиони фильмаш. 15.00 — Тка турпал — къахьегама саг. 15.30 — Кинонихьбарлой клуб. 16.30 — Халкъа хьекъала хьост. Мехкарий иллеш (нохчий меттала). 17.00 — Фигурни салоаш хахкарах йола Дунен халкъашта юкъера московски турнир. Хьохкеме йола выступлени. 18.00 — «Къонал эфире я». «Алло — оха талланташ лох». 19.30 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 19.45 — Шоана, бераш. 20.05 — «Тайга да» яха художественни фильм. 21.30 — Дунен халкъашта юкъера программа. Телевидени радиои политически обозревателя Шрагина передача ю. 22.00 — «Советски литературан искусствен мастераш» яха кинопрограмма.

РАДИО
19 декабрь

6.20 — Концерт (эрсий меттала). 6.50 — Реклама, хоамаш. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 8.22 — «Къонал» (эрсий меттала). 15.05 — «ДоттагIаша лелалаьраш» яха Попуева юмористически дувцар. 16.25 — «Общественни закони» яха радиожурнал (гIалгIай меттала). 16.45 — «Къьестта эослугаш» яха кооредсоздении (нохчий меттала). 17.00 — Концерт. 17.40 — «Къона тIехьа» (гIалгIай меттала). 17.55 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 18.25 — «Юртабоахама хьалхалаттарашта дола концерт (нохчий меттала).

ТЕЛЕВИДЕНИ
20 декабрь

11.05 — Шоана. Берах, берашта (нохчий меттала). 14.45 — Дешарашта. Воакха саг Клиэп а, со а». 16.10 — Иштта дах тхо» Юкармелий гIулакх (гIалгIай меттала). 16.30 — «Берашта йоккха искусство. Кинопередача. 17.10 — «Знани» яха Iилман популярни кинопрограмма. 17.40 — «ХIанзарчи канара вар». Кагирхой программа. 18.30 — Киножурнал. 18.40 — Шун хаттарашта жоп цу оаха. ГIишло хьалъелга мишта дIадолалу? 19.00—«КВН-70». 20.50 — «Хьежа сога, Анна» яха художественни фильм. 22.00 — Фильм-концерт.

РАДИО
20 декабрь

7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.18—«Ленинаш некъ» газета обзор. 7.25 — Хоамаш. 8.25 — Шоана цукхазоча халкъа эшараш (гIалгIай меттала). 15.40 Эшарий концерт. 15.20 — Нохч-ГIалгIай — «Веза шерац» яха повестапара дакъа (нохчий меттала). 16.00 — Промышленноста болхлошта. Массанахьа дика оах ба (эрсий меттала). 16.15 — Энергетикашта дола концерт (эрсий меттала). 16.45 — «Къона тIехьа» (гIалгIай меттала). 17.05— Литературни передача «Вайнахен юкъ-яскаш». Мальсагов. Стихаш (эрсий меттала). 17.30 — РадиоладувгIарой заявкех дол концерт.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бахкотхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурин промышленностан отделий — 3-42-50; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтерен — 2-60-71.
«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни культуры промышленности — 3-42-50; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05250. Заказ № 12719.